…УХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряат-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 36 (8258)
ФЕВРАЛИИН 12
ВТОРНИК
1957 он

Сэн 20 мүнгэн

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

РСФСР-эй Верховно Соведые зарлаха тухай

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **тогтоохонь:**

Российска Советскэ Федеративна Социалистическэ Республикын Дүрбэдэхи зарлалай Верховно Соведэй гурбадахи сессие 1957 оной мартын 12-то Москва городто зарлаха.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
М. ТАРАСОВ

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
И. ЗИМИН

Москва, 1957 оной февралиин 9.

Арадай кандидадуудай түлөө агитаци үргэнөөр ябуулая

Манай республикын хото городуудай болон хүдөө тосхонуудта ажалшадай депутадуудай Соведүүдые һунгаха бэлэдхэлэй хүдэлмэри политическэ ба үйлэдбэриин ехэ эбжэлтэ үүсхэн, түлэг дундаа ябаха байнхай. Депутадууд болохоор эбжүүлэгдэһэн кандидадууд хаа хаанагүй регистрацида оруулагдаа.

Арад түмэнэй этигэл найдабарида хүртэжэ, городуудай, аймагуудай, сомонуудай, сельскэ ба поселково Соведүүдэй депутадуудта кандидадууд бологшодой ажал-ябуулгыһаа харахада, Эхэ орондоо, Коммунистическэ партидаа хизааргүй үнэн, улад зоной аша туһын тулада айлдолго хэшээл гаргадаг, олониитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадаг хүнүүд байна.

Эдэ кандидадуудай дундаһаа нэгэ заримыень нэрлэн дурдабал: Улан-Удын ПВЗ-гэй шэрэм шудхагай цехын бэрхэ хэбшэн Александр Кондратьевич Бондаренко, Галуута Нуурай шулуу нүүрһэнэй шахтын абшагай шахтёрнуудай нэгэн Гармажап Дабаевич Тучинов, колхозуудай магтаалта һаалишад Дари Намитовна Цынгунова (Кударын аймаг), Пылжит Бальчиновна Жалсанова (Сэлэнгын аймаг), Цымбэл Гармаевна Ербанова (Курумкан); эрхим хонишон Бутыд Гомбоевна Гармаева (Кяхтын аймаг), суута комбайнер Иннокентий Николаевич Карников (Ехэ-Кударын МТС), туршэл ехэтэй загаһашан Мария Севастьяновна Антонова (Прибайкальска аймаг); партиин уряагаар шэнэ газар элдүүрилсэхээ 1954 ондо Үшөөтэйн МТС-тэ ерэһэн тракторист Ешима Нимбуевна Тогтохоева, гахай олоор үсхэжэ мэргэжэһэн Людмила Васильевна Шашина (Кабанскын аймаг), Федосья Ивановна Федорова (Мухаршэбэрэй аймаг) болон бусад шэн габьяата ажалааран шалгаран тодорһон, арад зондоо хүндэтэй ба алдартай болоһон түрүүшүүл байха юм. Тэрэшэлэн ажалша интеллигенциин эрхим түлөөлэгшэд — инженернүүд, техникүүд, багшанар, врачууд, агрономууд, зоотехнигүүд, хүтэлбэрилхы тушаалтай хүдэлмэрилэгшэд кандидадуудай дунда олохон бии.

Эдэнэр бүгэдөөрэн коммунистнуудай, партийнабэшэ хүнүүдэй эбдэршэгүй бата нэгэдэлэй кандидадууд, арадай кандидадууд мүн. Эдэнэр манай гүрэнэй политическэ үндэһэ һууринь болоһон Соведүүдэй хүдэлмэриие улам һайжаруулжа, арад зонтой холбоо барисааень бүри ехээр бэхижүүлэн, ажахын болон соёл культурын асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ хэрэгтэ үшөө ехэ үүргэ дүүргэдэг болгохо гэһэн захяа заабари партиин зүгһөө, арадай зүгһөө абана. Тиимэһээ, нютагай Соведүүдые һунгаха энэ һунгалтамнай Соведүүдэй бүхы ажал-ябуулгые эрид шууд һайжаруулха шухала нүхэсэл, партиин XX съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые ямараар гүйсэдхэн дүүргэжэ байһанай шалгалта болохо ёһотой.

Кандидат бүхэнэй ажал, хэрэгтэйнь бүхы һунгагшадые тодорхойгоор танилсуулхатаяа хамта, тэдэнэй амжалта туйладаг арга оншыень үргэн олон ажалшадта тайлбарилан дамжуулжа, бүгэдэниитын шадабари болгохо, мүнөө оронойман урда табигдаад байгаа зорилгонуудые бүрин түгэс бэелүүлхэ ябадал хангаха шухала.

Һунгалтын үдэрэй ойртохо тума агитационно ба эмхидхэлэй хүдэлмэри бүри үргэн далайсатай боложо байна. Партимнай хүдэлмэришэд, колхознигууд болон интеллигенциин ажалай ба политическэ эдэбхи хэшээлые үшөө ехээр бадаруулхын тула, арад зондо тон хүндэтэй эрхим хүнүүдые нютагайнгаа Соведүүдтэ һунгаха ябадал туйлахын тула агитаци, пропагандын хүдэлмэри ажалшадай дунда үргэнөөр ябуулха эрилтэ табина.

Гэхэ зуура, политическэ ойлгуулгамжын хүдэлмэри эмхидхэлгын талаар зарим нютагуудта дутуу дунданууд үшөөл бии байһаар. Жэшээлэн хэлэбэл, Хэжэнгын аймагай зарим партийна эхин организацинуудай зүгһөө хүсэд бэлэдхэлгүй хүнүүдые агитаторнууд болгожо томилһон дээрэһээнь агитационно хүдэлмэриин ахир муугаар ябажа байһан ушар һүүлэй үедэшье үзэгдэһэн байгаа.

Депутадуудта кандидадуудай түлөө агитаци хэхэ саг боложо, һунгалтада бэлэдхэлэй үедэ ябуулха агитационно хүдэлмэри шэнэ шатадаа оробо. Тиимэһээ, агитатор бүхэн кандидадуудай ажал хүдэлмэри ба олониитын хэрэгтэ хабаадаса тухайдань һайн мэдээд, һунгагшадта тодо һонороор тоб байса хөөрэжэ үгэхэ уялгатай. Ажалшадай үүсхэл эдэбхиие толгойлжо, арадай ажахын ба культурын бүхы һалбаринуудта шэнэ шэнэ амжалтануудые туйлахын түлөө социалистическэ мүрысөө бүри үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала.

Нютагуудтахи партийна организацинууд политическэ, ойлгууламжын хүдэлмэри эмхидхэхэ хэрэгтэ тохёолдоһон дутуу дундануудые эрид шууд элирүүлжэ, эршэмтэй түргэнөөр зайсуулха, агитатор бүхэндэ тодорхой заабари үгэхэ, туһа хүргэхэ ёһотой. Парти болон правительствын политикые һунгагшадта гүнзэгыгөөр тайлбарилан ойлгуулха, КПСС-эй ЦК-гэй декабрьска Пленумэй шиидхэбэринүүд соо, партиин Центральна Комитедэй ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Хандалга дотор табигдаһан зорилгонуудые шиидхэн бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ арад түмэниие элсүүлэн эмхидхэхэ, зоригжуулан жагсааха шухала.

СССР-эй залуушуулай организацинуудай комитедтэ

СССР-эй залуушуулай организацинуудай комитет «Залуушуулай Бүхэсоюзна фестиваль» гэһэн мүнгэнэй болон эд зөөриин лотерейн биледүүдые энэ оной январь һара соо худалдажа эхилһэн байна. Эдэ биледүүд тон богонихон болзор соо тараагдаа.

Лотерейн биледүүдые гансахан залуушуул бэшэ, харин ехэшье зон худалдан абана. Залуушуулай организацинуудай комитедтэ болон центральна лотерейнэ комитедтэ олон бэшэгүүд ерэнэ. Тэдээн соонь комсомольско эхин организацинууд, бүлэг хүдэлмэришэд болон албахаагшад, һурагшад, сэрэгэй албахаагшад болон ганса нэгэн хүнүүд лотерейн биледүүдые бидэндэ эльгээгыт гэжэ гуйдаг байна.

Тэрээниень хараадаа абан, СССР-эй залуушуулай организацинуудай комитет мүнгэнэй болон эд зөөриин лотерейн биледүүдые нэмэжэ гаргаха гэжэ шиидхээ. Тиихэдээ лотерейдэ наадагдаха шүүбэринүүдэй тоо олон болгогдохо байна. Урдынхидаал адли лотерейн билет гурбан түхэригтэ байха. Комсомольско организацинууд тэдэ биледүүдые энэ оной апрелиин нэгэн болотор тарааха ёһотой.

Лотерейн биледүүдэй шүүгээ һаань, элдэб олон үнэтэ юумэнүүдые абажа болохо гэжэ энээнэй урда тээ мэдээсэгдээ һэн. Жэшээнь, «Волга» болон «Москвич» гэжэ хүнгэн автомобильнуудые, пианино, мотоцикл, фотоаппарат, телевизор, баян, аккордеон, радиоло, патефон, онгосодо үлгэгдэдэг моторнуудые, резинэ онгосонуудые, оёдолой машина, велосипед, часы, агнууриин буу, спиннинг, коньки, авторучканууд болон карандашууд, портфель, готовальня, автоконструкторнуудай нааданхайнууд болон бусад юумэнүүдые шүүжэ болохо. Мүн лотерейн биледээр шүүгээ һаа, 1957 оной июлиин 28-һаа августын 11 хүрэтэр Москвада болохо залуушуулай болон студентнүүдэй Бүхэдэлхэйн зургаадахи фестивальда ошохо түлөөһэгүй путёвко абажа болохо юм.

Хэрбээ лотерейн биледээр эд зөөри шүүгээ һаа, тэрэнэйнгээ үныень мүнгөөрнь абажа болохо.

Лотерейһээ ороһон олзо советскэ залуушуулай Бүхэсоюзна фестиваль үнгэргэхэдэ хэрэглэгдэхэ байна.

СССР-эй Верховно Соведэй зургаадахи сесси

СССР-эй Верховно Соведэй зургаадахи сесси Кремлёвско Ехэ ордон соо хүдэлмэрилжэ байна. СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ түсэб, СССР-эй 1957 оной гүрэнэй бюджет палатануудай заседаниинуудта февралиин 8-да зүбшэн хэлсэгдэжэ үргэлжэлөө.

Ороной экономико болон культурые саашадань хүгжөөхөөр хараалһан программые депутадууд һайшааха зуураа, энэ программа арадай ажаһуудалые һайжаруулха гэһэн зорилготой юм гэбэ. Тэдэнэр үнгэрһэн жэлэй дүнгые согсолхо зуураа промышленность болон хүдөө ажахыда бии байһан дутагдалнуудые элирүүлнэ, тэдэ дутагдалнуудые усадхаха зам заана, гүрэнэй аппарадай хүдэлмэриие һайжаруулха тухай дурадхалнуудые оруулна.

Союзай Соведтэ

Союзай Соведэй заседани үглөөнэй 10 часта нээгдээ. Тэрэ заседанида Союзай Соведэй Түрүүлэгшын Орлогшо депутат **В. П. Мжаванадзе** түрүүлэгшээр һуугаа. Депутат **Б. З. Танасевский** (Молдавска ССР) түрүүлэн үгэ хэлэжэ, республикынгаа ажахы болон культурын хүгжэжэ байһан тухай мэдүүлээ. Валовой продукциин ехээр дээшэлһэн ушар Молдавиин промышленностиин хурдан түргэнөөр хүгжэһые гэршэлнэ. Валовой продукцинь 1955 онтой жэшээлбэл үнгэрэгшэ жэлдэ 3 дахин дээшэлээ. Хүдөө ажахыда амжалта туйлагдаһанай ашаар республикын городууд болон промышленна центрнүүд мяха, һү, овощь, мүн бусад продуктнуудые нилээд ехээр абаа.

Республикын столица—Кишинев городой городской ажахы болон промышленностиие хүгжөөхэ зайлашагүй шухала асуудалнууд тухай депутат Танасевский саашань хэлээ.

Ахадүү союзна республикануудай үйлэдбэриин хүсые саашадань дээшэлүүлхэ асуудал арадай ажахые хүгжөөхэ түсэб дотор тодорхойгоор хараалагдаа, Союзна республикануудай эрхые саашадань ехэ болгохо, зориг, үүсхэлыень бадаруулха арга олгогдожо байна гэжэ депутат **Б. Ф. Аманова** (Узбекскэ ССР) мэдүүлээ. Республикын арадай ажахые хүгжөөхын тула гүрэнэй капитальна барилгада һомологдодог мүнгэн энэ жэлдэ 90 миллион түхэригөөр дээшэлхэнь. Энэ мүнгэн зөөри тон шухала барилгануудые барижа дүүргэхын тулада хэрэглэгдэхэ юм. Гэр байранууд хоёр дахин олоор баригдахань.

Депутат **Ю. Ю. Матулиста** (Литовско ССР) үгэ үгтэбэ. Советскэ засагай үедэ Литвада болоһон туйлай ехэ хубилалта тухай тэрэ хэлээ. Уругвайһаа һаяхан манай республика ерэжэ ошоһон бүлэг литовецууд советскэ шэнэ Литва тухай, тэрээнэй туйлаһан амжалта тухай өөһэдынгөө бэшэг дотор үнэншэмэ зүбөөр иигэжэ бэшээ: «Литвахадаа советскэ арадай бүлэ дотор ороходоо эгээл зүб зам шэлээ, советскэ засагай үедэ наука, культура болон литературань Литвагай түүхэдэ хэзээдэшье үзэгдөөгүй түргэнөөр һалбаран бадараа гэжэ бидэнэр өөрынгөө нюдөөр хараабди. Советскэ Литвагай, Союзай бусадшье республикануудай хоорондо ёһотой хани барисаан байгуулагдаа гэжэ бидэнэр мэдэрээбди».

Депутат Матулис үгынгөө түгэсхэлдэ хэдэ хэдэн асуудалнуудые табиһан байна. Тэдэ асуудалнуудые шиидхэбэл Литвагай экономикын хүгжэлтэдэ ехэ туһа нэмэри хэхэ юм. Тусхайлан хэлэбэл энергетическэ ажахые үргэдхэхэ гээшэ зайлашагүй шухала болоод байна.

Депутат **Н. Н. Органов** (Красноярска хизаар) үгэ хэлэхэ зуураа, сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа асуудалнуудай угаа ехэ удхашанартай байһан тухай мэдүүлээ. Арадай ажахын түсэб, гүрэнэй бюджет сесси дээрэ нэгэн доро зүбшэн хэлсэгдэжэ байна, энэнь тон һайшаалтай гэжэ нүхэр Органов зааба. Үйлэдбэридэ бии байгаа арга боломжые хэрэглэхэ шухала байһан тухай депутат Органов хэлэһэн байна. Предприяти, город, район бүхэндэ үйлэдбэриие хүгжөөхэ арга боломжо бии. Өөрөө ябадаг комбайнуудай заводые тэрэ жэшээ болгон хэлээ. Красноярскын бусад предприятинуудтай хамжан ажаллаһанай, үйлэдбэриингөө эмхидхэлые һайжаруулһанай ашаар заводой коллектив үнгэрэгшэ жэлдэ комбайн бүтээлгэеэ 8 мянга хүрэтэр олошоруулаа. Харин тиихэдэ 1955 ондо 4783 комбайн бүтээн гаргаһан юм. Завод энэ жэлдэ 10 мянган машина гаргаха байна. Заводойхид капитальна барилгада мүнгэн зөөри гаргашалангүйгөөр, үйлэдбэриингөө бии байгаа талмай дээрэһээл комбайнуудые иимэ олоор гаргадаг болоһон байна.

Советскэ эгээл урданай металлургнуудай нэгэн болохо депутат **И. П. Бардин** хара металлургиие хүгжөөхэ тухай хэлээ.

Металлургическа предприятинуудые түсэблэхэ, бариха тухай хэдэ хэдэн һанамжануудые академик Бардин оруулаад, Череповецкэ заводто хайлуулагдаһан шэрэмэй хайшан гэхэдээ үнэ ехэтэй болоһые тодорхойлон харуулаа. Энэ предприятиин ашагтай һайнаар хүдэлдэг болохын тулада эндэ мартеновскэ, прокатна цехүүд шадаал һаа түргөөр баригдаха ёһотой гэжэ тэрэ заагаа.

Депутат **В. А. Амбарцумянда** (Армянска ССР) үгэ үгтэбэ. Техникые хүгжөөхэ, наукын шэнэ шэнэ туйлалтануудые хэрэглэхэ тухай асуудалнуудта партиин XX съезд ехэ анхарал хандуулһан байна гэжэ тэрэ хэлээ. Манай арадай ажахын техническэ талаараа, шанарайнгаа талаар һайжаржа байһые шэнэ предприяти бүхэн тэрэшэлэн харуулха зэргэтэй. Арадай ажахын техническэ талаараа хүгжэхын тулада научна эмхи зургаанууд ехэ үүргэтэй байна. Армянска ССР-эй Наукануудай академиин научна хүдэлмэрилэгшэдэй коллективэй шиидхэжэ байһан асуудалнууд тухай үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Холын хараанай түсэб зохёодог органууд түүхэй эдые комплексноор ашаглаха асуудалда ехэ анхарал хандуулха зэргэтэй, юуб гэхэдэ түүхэй эдые иигэжэ ашаглахада продукциин өөрынь үнэ ехээр химдардаг байна гэжэ депутат Амбарцумян саашань хэлэбэ.

Кузнецкэ бассейнэй шахтёрнууд үнгэрэгшэ жэлэйнгээ түсэбые дүүргэхэ зуураа, түсэбһөө гадуур 4 миллион тонно нүүрһэ гаргаха гэһэн правительствын даалгабариие саг соонь дүүргэээ гэжэ депутат **В. Г. Кожевин** (Кемеровскэ область) хэлэһэн байна.

Гэхэ зуура, Кузнецкэ бассейнэй шахтануудай хүдэлмэридэ үшөөл горьтой дутагдалнууд бии байна. Үнгэрэгшэ жэлэй турша соо эндэ нүүрһэн жэгдэ бэшээр малтагдаһан байна. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэбөө комбинат дүүргээгүй. Олохон шахтануудта техникэ хүсэд һайнаар ашаглагданагүй. Бусад хэдэ хэдэн бассейнүүдтэ орходоо Кузбассай нүүрһэн нилээд химда юм. Гэхэ зуура, нүүрһэнэй өөрынь үные химдаруулха арга боломжо үшөөл зүбөөр хэрэглэгдэнэгүй.

Бии байгаа арга боломжоёо шадаал һаа һайнаар хэрэглэхын түлөө шахтёрнууд мүнөө тэмсэжэ байна гэжэ нүхэр Кожевин хэлээ. Түсэб табидаг органууд болон министерствонүүд Кузбассые хүгжөөхэ асуудалда ехэ анхарал хандуулха зэргэтэй. СССР-эй Нүүрһэнэй промышленностиин предприятинуудые баридаг министерстводэ мэдэлтэй барилгын организацинууд муугаар ажаллана.

Башкири нефтиин орон юм. Эгээл тиимэһээ республикын ажалшадай түлөөлэгшэ депутат **С. И. Кувыкин** үгэ хэлэхэдээ түбхын түрүүндэ нефть малтан абагшадай ажал хүдэлмэриие дурдаа. Нефть малтан абагшад 1955 онойхидо орходоо 1956 ондо нефть абалгаяа 18,6 процентээр ехэ болгожо, орон дотороо нэгэдэхи һуури эзэлээ. 1913 ондо хаанта Россида абтаһан нефтьдэ орходоо хоёр дахин ехэ нефть эндэ абтаа.

Шэнэ техникые, эрхим һайн технологиие хэрэглэһэнэй, социалистическэ мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэй ашаар лэ нефть малтан абагшад иимэ амжалта туйлаа. Гэхэ зуура, нефтиие үрэмдэн бэдэрхэ ехэ арга боломжо хэрэглэгдэнэгүй.

Башкириин нефтяной промышленностиие хүгжөөхэ хэдэ хэдэн шухала асуудалнууд үшөөл шиидхэгдэнэгүй гэжэ нүхэр Кувыкин тэмдэглээ. Барилга хэхэ, нефть малтан абаха, сэбэрлэхэ нэгэдэмэл организацинууд байгуулагдаха ёһотой гэжэ тэрэ заагаа.

СССР-эй электростанцинуудые барилгын министр **Ф. Г. Логинов**, депутадууд **Г. А. Гегешидзе** (Грузинска ССР), **С. К. Тока** (Тувинска автономно область) Союзай Соведэй заседани дээрэ мүн лэ үгэ хэлээ.

Национальностьнуудай Соведтэ

Национальностьнуудай Соведэй заседаниие Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо депутат **П. Г. Тычина** нээгээ.

Депутат **С. О. Притыцкида** (Белорусска ССР) үгэ үгтэбэ. Республикын баруун областьнууд болохо Брестскэ, Гродненско, Молодечненскэ областьнуудые хүгжөөхэ тухай асуудалда нүхэр Притыцкий гол анхаралаа хандуулаа. Дайнай һүүлээрхи табанжэлнүүдэй турша соо зохёон байгуулхы туйлай ехэ ажал эндэ хэгдээ. Дайнай һүүлэй хоёрдохи табанжэлэй һүүлдэ эдэ областьнуудай промышленностиин бүтээн гаргаһан валовой продукцинь 1940 онойхидо орходоо дүрбэ дахин ехэ болоо. Электростанцинуудай хүсэн энэ үе соо таба дахин ехэ болобо. Хүдөө ажахые хүгжөөхэ тушаа мүн лэ нилээд ехэ ажал хэгдэһэн байна. Һүүлэй табанжэлэй турша соо колхозуудай мүнгэн олзо доход 11 дахин ехэ болоо. Молодечненскэ областьдо баригдажа байгаа хэдэ хэдэн предприятинуудые үргэдхэхэ тухай депутат С. О. Притыцкий саашань хэлэһэн байна.

Хүн тухайда туйлай ехэ анхарал хандуулагдадаг байһаниинь арадай ажахые хүгжөөхэ 1957 оной түсэбэй проект дотор элеэр харагдана гэжэ депутат **Д. С. Болсохоев** (Бурят-Монголой АССР) хэлэһэн байна.

Депутат **П. П. Иноземцевтэ** (Казахска ССР) үгэ үгтэбэ. Карагандын шахтёрнууд үнгэрэгшэ жэлдэ 1955 онойхидо орходоо 12,6 процентээр ехэ нүүрһэ малтаа гэбэшье, Карагандын нүүрһэнэй бассейн үшөөл удаанаар хүгжэнэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Казахстанда нүүрһэ малталгын ямар шалтагаанһаа удааруулагдажа байһые элишэлэн харуулаа. Шахтанууд болон разрезүүдэй нэгэн доро олоор баригдадаг дээрэһээ иимэ ушар тохёолдоно гэжэ тэрэ хэлэбэ. Шахтануудые иигэжэ нэгэн доро олоор барихада гүрэнэй зөөри ашаг олзогүйгөөр гаргашалагдана, шэнэ предприятинууд удааруулагдажа ашаглалгада үгтэнэ.

Шулуу нүүрһээр баян Экибастузска районие хүгжөөхэ асуудалда шухала анхарал хандуулагдаха ёһотой гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ.

Республикынгаа колхознигуудай, совхозуудай хүдэлмэришэд болон хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй эршэ зоригтойгоор ажаллажа байһан тухайнь депутат **Д. М. Мамуладзе** (Аджарска АССР) хэлэһэн байна. Урда зүгэй халуун наратай, субтропическа уларил, шанар һайнтай газарай хүрьһэн эдэ бүгэдэ хадаа Аджарида сай, цитрусова культурануудые, виноград болон тамхи ехээр тариха таатай зохид арга боломжо олгодог.

Аджариин ажалшад КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Хандалгада харюу болгон 1957 ондо 21 мянган тонно эрхим сортын ногоон сайн набшаһа, 300—350 миллион хэһэг цитрусова үрэ жэмэс гүрэндэ тушааха, тамхинай, тэрэшэлэн бусадшье культурануудай ургасые нилээд дээшэлүүлхэ, малажалай продуктнуудые ехээр абадаг болохо гэһэн уялга абаа.

Субтропическа районуудтахи хүдөө ажахын хүдэлмэринүүдые механизацилхын тулада тусхай машинануудые бүтээн гаргаха тушаа тракторна, Хүдөө ажахын машина бүтээдэг министерство эрид шууд хэмжээ абаха зэргэтэй гэжэ нүхэр Мамуладзе хэлээ.

Манай республикын зүгһөө табигдаһан бүхы асуудалнууд сессиин баталамжада үгтөөд байһан түсэб дотор, тэрэшэлэн 1957 оной бюджедтэ хараада абтаа гэжэ депутат **Д. Э. М. Магомаев** (Азербайджанска ССР) хэлэбэ. Азербайджанда баригдажа байгаа промышленна предприятинуудые түргэдхэхэ шухала байһан тухай тэрэ хэлээ. СССР-эй Хара металлургиин министерство Сумгаитска трубопрокатна заводые арбан жэлэй турша соо барижа, арайшье гэжэ ашаглалгада оруулхадаа гол цехүүдэй нэгыень барижа дүүргээгүй. Энээн дээрэһээ боложо үйлэдбэридэ ехэ һаад ушаруулагдана, түүхэй эд ехээр зөөгдэдэг дээрэһээ продукциин өөрын үнэ дээшэлнэ. СССР-эй Химическэ промышленностиин министерство, тэрэшэлэн металлургическа, химическэ промышленностиин предприятинуудые баридаг министерство синтетическэ каучугай заводые болошогүй удаанаар барижа байна.

Манай орондо коммунизм байгуулхын түлөө советскэ арадай зохёон байгуулхы ажалдань Азербайджанай ажалшад өөрынгөө хубитые оруулха юм гэжэ нүхэр Магомаев үгынгөө түгэсхэлдэ депутадуудые найдуулаа.

Горно Алтайн автономно областиин түлөөлэгшэ депутат **И. И. Тухтубаевта** үгэ үгтэбэ. Арадай ажахые хүгжөөхэ түсэбые, 1957 оной гүрэнэй бюджедые бүхы советскэ арад нэгэн дуугаар дэмжэхэ бэзэ, зургаадахи табанжэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө тэмсэхэдэнь ороной ажалшадые бүри ехээр зоригжуулха бэзэ гэжэ тэрэ хэлээ.

Горно Алтайн хүдөө ажахын мастернуудай туйлаһан амжалта тухай нүхэр Тухтубаев хэлэхэ зуураа, областиин экономико болон культурые саашань хүгжөөхэ хараа түсэбүүдтэ тогтоо. СССР-эй Ой модоной министерство Алтайн ой модоной баялигые муугаар ашаглана гэжэ тэрэ шүүмжэлээ.

Мал үсхэбэрилхэ ехэ арга боломжо областьдо бии юм гэжэ нүхэр Тухтубаев хэлээд, эндэ малажалай, хонин ажалай совхозуудые байгуулха асуудал табяа.

Электростанцинуудай министрын нэгэдэхи орлогшо нүхэр **А. С. Павленко** энергетикые хүгжөөхэ тухай асуудалнуудта тогтоо. Министерствын электростанцинууд 1956 ондо 141 миллиард киловатт-час электроэнерги үйлэдбэрилөө гэжэ тэрэ хэлээ. Энэнь 1940 онойхидо орходоо дүрбэ дахин ехэ болоно. Энээнэй ашаар промышленность, транспорт, городой болон хүдөө ажахы электроэнерги нилээд ехээр абадаг болоо. Электростанцинуудай хүсын үнгэрэгшэ жэлдэ 19,5 процентээр дээшэлхэдэ, хүдэлмэришэдэйнь тоо оройдоол 0,6 процентээр олошороо. Энэнь тон һайшаалтай байна.

Капитальна барилгада һомологдохо мүнгэнэй 60 шахуу процентнь ашаглалгада үгтэхэ предприятинуудта, тэрэшэлэн ашаглалгада үгтэһэн предприятинуудые барижа дүүргэхын тулада гаргашалагдаха юм гэжэ нүхэр Павленко капитальна барилгын асуудалнууд тухай хэлэхэдээ мэдүүлээ.

Промышленна районуудые хүгжөөхэдөө энергетикын хүгжэлтые хараадаа абаха шухала гэжэ нүхэр Павленко үгынгөө түгэсхэлдэ заагаа.

Черкасска областиин Хрущевой нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артелиин гэшүүдэй туйлаһан амжалта тухай депутат **Г. Е. Буркацкая (УССР)** хөөрөө. Үнгэрэгшэ жэлдэ эндэ гектар бүриһөө 26,7 центнер ороохо тараа хуряагдаа. Малажал дээрэ хүдэлэгшэд 1960 ондо абтахаар хараалагдаһан продукци абаа. Колхознигуудай олзо доход үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо ехээр дээшэлээ.

Черкасска областиин колхозууд ехэ хэмжээнэй овощь, үрэ жэмэс ургуулжа абадаг байна. Гэбэшье, ургуулжа абаһан энэ продуктаяа худалдахын тулада ехэ бэрхэшээлтэй ушардаг байна гэжэ нүхэр Буркацкая саашань хэлээ. Түсэб табидаг органууд, тэрэшэлэн СССР-эй Эдээ хоолой промышленностиин министерство хүдөө ажахын продуктнуудые буйлуулха предприятинуудые, складуудые олоор барихаар хараалха зэргэтэй. Тиигээ һаа ургаса хоролто гээлтэдэ орохоёо болихо байна.

Үдэшын заседанида депутадууд **В. И. Аугустинайтис** (Литовско ССР), **В. Х. Вырдылин** (Якутска АССР), **А. М. Лабахуа** (Абхазска (АССР) гэгшэд үгэ хэлээ.

(ТАСС).

СССР-эй Верховно Соведэй зургаадахи сесси

Депутат Д. С. БОЛСОХОЕВОЙ хэлэһэн үгэ

(Бурят-Монголой АССР-эй, Улан-Удын һунгуулиин Паровозо-бүтээлгын округ)

Нүхэд депутадууд! 1957 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэб СССР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ табигдаад байна. Энэ түсэб манай партиин XX съездын болон КПСС-эй ЦК-гэй декабрьска Пленумэй шиидхэбэринүүдтэ хүсэд зохилдуулан табигдаа. Энэ түсэбые амжалтатайгаар дүүргээд байхада, манай Эхэ оронойэкономическа ба өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадал улам саашадаа бэхижэхэ, советскэ арадай байдал улам һайжарха ба культурань дээшэлхэ байна.

Манай ороной ажалшадай байдал һайжаруулха зорилгоор Парти, Правительство 1956 ондо ехэ хэмжээнүүдые абаа. СССР-эй арадай ажахые 1957 ондо хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэбэй проект соо советскэ хүн тухай ехэ анхарал табигдана. Тусхайлбал, хүдөө ажахые саашадань дэбжээхэ талаар хараалагдаһан хэмжээнүүд тухай, мүн гэр байрын барилгада ехэ анхарал табигдажа байһан тухай би хэлэнэб. СССР-эй 1957 оной Гүрэнэй бюджедэй проект хадаа арадай бүхы ажахые мүнгэн зөөреэр һайнаар хангаха арга олгохо байна. Тиимэһээ СССР-эй Министрнүүдэй Соведээр табигдаад байһан, 1957 оной арадай ажахын түсэбэй болон бюджедэй проектнүүдые баталха гэһэн дурадхал би оруулнаб.

КПСС-эй XX съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн Бурят-Монголой АССР-эй ажалшад хадаа үнгэрэгшэ жэлдэ промышленностиие, хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ, мүн республикын ажалшадай байдалые улам һайжаруулха талаар зарим һайн үрэ дүн туйлаһан байна. Республикын промышленность продукци гаргаха жэлэйнгээ түсэбые бүхы дээрэнь 102,5 процент дүүргээ. 1956 ондо нүүрһэ малтан абалга, электроэнерги гаргалга, хэрэглэлэй модо шэрэлгэ, сонхын шэл, цемент гаргалга, зөөхэй тоһо, һүнэй продуктнуудые, кондитерска зүйлнүүд болон бусадые абалга 1955 онойхидо орходоо ехэ болоо.

Республикын предприятинуудай коллективүүд шэнэ техникэ, ажалай түрүү арга метод хэрэглэхэ, мүн үйлэдбэриин технологиие нарижуулан һайжаруулха талаар зарим хүдэлмэри хэжэ, тэрэнэй ашаар ажалай бүтээсые горьтойгоор дээшэлүүлхэ ба продукциин өөрынь үнэ химдаруулха аргатай болоһон байна. Гэхэтэй хамта, гүрэнэй түсэбые дүүргэхын түлөө тэмсэжэ байхадань манай республикын промышленна предприятинуудта зарим бэрхэшээлнүүд тохёолдодог байгаа. Жэшээлхэдэ, предприятинуудые материально-техническэ талаар хангалгада, илангаяа металлаар, нооһоор, цементээр болон бусад зүйлнүүдээр хангалгада һаад үзэгдэдэг байгаа. Тэрээнһээ уламжалан олон предприятинууд болон барилганууд, тэрэ тоодо тон томо предприяти болохо, СССР-эй Зам харилсаанай министерствын паровозо-вагонно завод жэгдэ бэшээр хүдэлмэрилдэг байгаа.

Үйлэдбэри эмхидхэлгые һайжаруулха, техникые бүри һайнаар хэрэглэхэ, дутуунуудые усадхаха талаар нютаг дээрэ хэмжээнүүдэй абтаад, мүн СССР-эй Зам харилсаанай министерствын, РСФСР-эй Нютагай промышленностиин министерствын, РСФСР-эй Хүнгэн промышленностиин министерствын зүгһөө материально-техническэ хангалгын һайжаруулагдаад байбал, олон янзын промышленна продукци һураггүй ехээр бидэнэр гаргажа шадаха байнабди.

Республикын колхозууд, совхозууд болон МТС-үүд хүдөө ажахын продукт, хүнгэн промышленностьда хэрэгтэй түүхэй эд абалгые үнгэрэгшэ жэлдэ зарим зэргээр дээшэлүүлээ. 1956 ондо хонидой тоо нэгэ бага олон болоһон байна. 1953 онойхитой сасуулбал нооһо хайшалжа абалга 1,6 дахин, тэрэ тоодо нарин ба нарибтар нооһо абалга 2,8 дахин ехэ болоо. Эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 78 килограмм нооһон абтаа. Урда жэлдэнь 65 килограмм абтаһан байха юм. Фуражна үнеэн бүриһөө дунда зэргээр һү һаажа абалга дээшэлжэ, бүхы дээрээ нилээд ехэ һүн абтаһан байна. Гүрэндэ һү, нооһо, үндэгэ тушааха ба худалдаха түсэбөө республика болзорһоонь урид дүүргээ. Колхозууд ба совхозууд гүрэндэ таряа тушааха түсэбөө мүн лэ дүүргээ, хартаабха болон овощь тушааха ба худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргээ. Бурят-Монголой АССР-эй городууд болон промышленна центрнүүдтэ һүн, хартаабха болон овощь таһалгаряагүй худалдагдадаг болоо.

Үнгэрэгшэ жэлдэ нийтын адуу малда урдахи жэлэйхидэ орходоо нилээд ехэ тэжээл бэлэдхэгдээ. Энэ хадаа мүнөө жэлдэ малажалай продукт бүри элбэгээр абаха таарамжатай эрхэ байдал бии болгоо.

Бурят-арадай культура бүри дээшэлээ, байдалынь улам һайжараа. Энэ хадаа КПСС-эй Центральна Комитедэй болон Советскэ Правительствын зүгһөө манай арадта ехэ туһаламжа ходоодо үзүүлжэ байдагай ашаар туйлагдаа.

Манайда олон дутуунууд үшөө бии. Ургаса һайжаруулхын, малайнгаа тоо толгой түргэнөөр олон болгохын, илангаяа малажалай ашаг олзые дээшэлүүлхын, хүсэ багаар гаргашалаад, продукци ехээр абадаг болохын тулада хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй бүри ехэ оролдолго гаргахань шухала болоно. Колхозууд болон совхозууд нооһо, һү болон мяха бүри элбэгээр абадаг болохо ёһотой, боложо шадахашье байна.

Республикын малажалай гол һалбари болохо хонин һүрэгөө, тэрэшэлэн мяха абахын тулада тэжээдэг малнуудые болон адуу бүри олоор үсхэбэрилхэ угаа ехэ арга боломжо манайда бии. Республикын колхозууд болон совхозууд 4 миллион шахуу гектар эдлүүриин газартай, тэрэнэйнь 1,2 миллион гектарынь бэлшээри юм.

1960 ондо хонидойнгоо тоо толгой 1956 онойхидо орходоо хоёр шахуу дахин олон болгохо, тиихэдээ хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлхэ ябадал бүри үргэдхэжэ, мүн һайн үүлтэрэй хусанууд болон эхэ хонидые үсхэхэ базануудые байгуулжа, хонин һүрэгэйнгөө 90 процентыень нарин ба нарибтар нооһотой хонид болгохо гэһэн зорилго республикын советскэ болон партийна органууд, колхозууд, совхозууд болон МТС-үүд урдаа табиһан байна.

Хонидой үүлтэрые ба харууһалгые һайжаруулжа, нооһо хайшалжа абалгые 3 шахуу дахин ехэ болгохо, тэрэшэлэн мяха ехээр абаха арга олгохо байна. Энэнэй тулада тарилгынгаа севооборотые хубилгажа, тэжээлэй культурануудые бүри ехээр таридаг болохо шухала. Гадна, сабшалан һайжаруулха ба үргэдхэхэ хэмжээнүүдые абаха шухала болоно.

1957 ондо 100 мянга үлүүтэй гектар шэнэ газар элдүүрилэгдэхээр хараалагданхай. Гол түлэб гол мүрэнэй нуга тохойнууд хахалагдаха, бургааһа шугы, ой модон сэбэрлэгдэхэ, уһа намаг хатаагдаха байна. Ойрын жэлнүүдтэ иимэ хүдэлмэри нилээд ехээр хэгдэхэ юм.

Манай республикада ган болодог дээрэһээ газар уһалха гээшэ хүдөө ажахын культурануудай һайн ба тогтууритай ургаса абаха шиидхэхы арга нүхэсэл болоно. Газар уһалхын тулада манайда гол мүрэн олон юм. 100 мянга гаран гектар талмай дээрэ гол түлэб колхозуудай хүсөөр ба зөөреэр уһалууриин шэнэ системэнүүдые барихаар, хуушануудыень һэльбэн заһахаар хараалагданхай. Зүгөөр Российска Федерациин тусхайта министерствонүүдэй зүгһөө горьтой туһаламжа бидэндэ хэрэгтэй байна. РСФСР-эй Хүдөө ажахын министерствын, РСФСР-эй Уһанай ажахын министерствын зүгһөө бидэнэр зохихо туһаламжа абадаггүй байнабди гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Эдэ министерствонүүд хэрэгтэй мүнгэн зөөреэр, тэрэшэлэн хүдөө ажахын, шугы бургааһа малтажа сэбэрлэдэг машинануудаар, газар малтадаг техникээр тон муугаар бидэндэ туһална.

КПСС-эй ЦК-гэй февральска Пленумһээ хойшо Бурят-Монголой АССР-эй колхозууд болон совхозууд 200 мянга гаран гектар шэнэ ба боро газар элдүүрилээ, тиихэдээ нэмэлтэ техникэ абаагүй шахуу юм. Мүн тракторна хүдэлмэриин хэмжээнэй ехэ болоһон байбашье, үнгэрэгшэ жэлдэ МТС-үүднай 1953—1954 онойхидо орходоо үсөөн тракторгой байгаа. Ой модо, бургааһа шугы малтажа сэбэрлэхэ машинанууд—бургааһа шугы хададаг машинанууд, бульдозернууд, скреперүүд, плугуд, экскаваторнууд тон үсөөнөөр бидэндэ үгтэнэ.

Уһа намаг хатаалгын ба газар уһалалгын хүдэлмэри мүнөө жэлдэ хэхэдэмнай ехэ туһаламжа үзүүлхэ гэжэ РСФСР-эй Уһанай ажахын министерствые РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй уялгалһан болобошье, тэрэ тон бага мүнгэн зөөри ба материальна хэрэгсэлнүүдые бидэндэ үгэхөөр хараалаа. Республикада хэрэгтэй болохо мүнгэн зөөри ба техникэ үгэхэ тухай манай захилые анхаралтайгаар хаража үзэхыень РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведые болон тусхайта министерствонүүдые гуйнаб.

Арадай ажана байдал тухай, ажалшадай культурно-ажаһуудалые бүхы хэмжээгээр һайжаруулха тухай Парти, Правительство хододоо гол анхаралаа хандуулдаг байна. Советскэ хүнүүдэй байдал һайжаруулгын тон шухала асуудалнуудай нэгэн хадаа байрын ба культурно-ажаһуудалай гэрнүүдые барилга болохо байһаниинь мэдээжэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ манай городуудта, хүдэлмэришэнэй посёлогуудта болон хүдөө тосхонуудта байрын гэрнүүд, коммунальна предприятинууд, һургуулинууд, медицинскэ эмхи зургаанууд, магазинууд, столовонууд болон бусад нилээд олоор баригдадаг болоо. Гансахан лэ гэр байрын барилгада табадахи табанжэлдэ 200 миллион шахуу түхэриг гаргашалагдажа, 180 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра ашаглалгада үгтөө. Мүн энэ үе соо республика дотор 10 больница, хүүгэдэй 12 сад ба ясли, 18 һургуули, оперо ба баледэй гоё һайхан театр, культурно-ажаһуудалай бусад олон эмхи зургаанууд баригдаа. Үнгэрэгшэ жэлдэ гүрэнэй зөөреэр, мүн колхозуудай зөөреэр хүдөө тосхонуудта олон һургуули, клуб, Культурын байшангууд баригдаа. Гэбэшье, республика дотор гэр байра ба культурно-ажаһуудалай байшангуудые барилга ажалшадай эрилтые үшөө хангажа шаданагүй, хүн зоной, илангаяа городуудай хүн зоной эрилтэһээ гээгдэжэ ябана. Манай городуудта, районно центрнүүдтэ, МТС-үүд болон совхозуудта байра муутай хүнүүд үшөөл олон.

Паровозо-вагонно заводой олон мянган тоото коллектив, түмэр замай узелай, РСФСР-эй Мяханай ба һүнэй продуктнуудай промышленностиин министерствын мэдэлэй мяха-консервын комбинадай хүдэлмэришэд болон албахаагшад илангаяа байраар дутамаг байна. Харин министр нүхэр Антонов манайда һаяшаг ябажа, комбинадай коллективтэ туһаламжа үзүүлхэб гэжэ найдууһан байна.

Үнгэрэгшэ жэлдэ барилгын подряд абадаг организацинууд хүдэлмэреэ зарим зэргээр һайжаруулаа. Подрядна хүдэлмэриин түсэб республика дотор үлүүлэн дүүргэгдээ. Тиихэтэй хамта, «Темлюйцемстрой», «Забайкаллестрансстрой», «Бурмонголстрой» гэхэ зэргын барилгын организацинууд үйлэдбэриин һайн базагүй юм. Түмэр бетон конструкцинуудые, ханын томо блогуудые бүтээдэг заводууд манайда үгы. Мүн хабсаргагдадаг түмэр бетон зүйлнүүдые бүтээдэг ёһотой полигоншье мүнөөдөө үгы байна. Тэрээнһээ уламжалан барилгада индустриальна арга метод һулаар хэрэглэгдэдэг, модон ехээр гаргашалагдадаг байна.

Манай барилгын организацинууд машинанууд болон механизмуудаар дутамагаар хангагданхай, хүдэлмэришэд үсөөнтэй, илангаяа инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд дутадаг. Барилгын хүдэлмэришэд байраар дутадаг байна.

Зургаадахи табанжэлдэ барилгын талаар ехэ зорилго табигдаа. Республика дотор промышленна томо предприятинуудые барилга эхилэнхэй. Городуудта болон хүдөө нютагуудта гэр байрын болон культурно-ажаһуудалай барилга нилээд ехээр хэгдэхэ байна. 1957—1958 онуудта имагтал колхозуудта 3 мянга гаран байрын гэр, 60 клуб, хүүгэдэй 95 сад баригдаха юм. Подрядна хүдэлмэриин хэмжээн бүри ехэ болохо. РСФСР-эй Городой ба хүдөөгэй барилгануудые эрхилхэ министерствын «Бурмонголстрой» трестын шатаар хэгдэхэ хүдэлмэри мүнөө жэлдэ хоёр шахуу дахин ехэ болохо. Тиимэһээ барилгын организацинуудые нилээд бэхижүүлхэ шухала болоно.

Барилгада индустриальна арга метод саашадань үргэнөөр хэрэглэлгэ барилгын хэрэг үндэһөөрнь һайжаруулха шиидхэхы арга нүхэсэл мүн болоно. Хабсаргагдадаг конструкцинууд ба детальнуудые үргэнөөр хэрэглэхэ, хүндэ ба ажал ехэтэй хүдэлмэриие комплексноор механизацилха гээшэ түсэб дүүргэхэһээ гадна, барилгын болзор хороохо, ажалай бүтээсые эрид дээшэлүүлхэ, барилгын үные химдаруулха арга олгохо байна. Манайда промышленна хэдэн предприятинуудые бариха байһан СССР-эй Барилгын министерство хадаа түмэр бетонно конструкцинуудые болон ханын томо блогуудые бүтээдэг заводуудые бүри түргэнөөр бариха ёһотой. Эдэ предприятинуудта хэрэгтэй болохо зүйлнүүд манайда яһала бии.

Мүнөө жэлдэ манай республикада капитальна барилгада 400 миллион шахуу түхэриг, удаадахи жэлнүүдтэнь — 650—700 миллион шахуу түхэриг жэл бүридэ гаргашалагдаха байна. Тиимэһээ хана бодходог материалнуудые бүри олоор бүтээдэг болохо шухала гээшэ. Зүгөөр барилганууд мүнөө үедэ хана бодходог материалнуудаар оройдоол 70 процент хангагдана. Тиихэдэ РСФСР-эй Барилгын материалнуудай промышленностиин министерство республикын территори дээрэ жэл соогоо 28 миллион кирпичнэ блогуудые бүтээхэ Татауровска заводой барилгые үшөө 1952 ондо эхилһэн байгаа. Гэбэшье, энэ барилга мүнөө хүрэтэр түгэсхэгдөөгүй байһаар.

Табанжэлэй турша соо заводой барилгын бүхы сэнгэй 25 процентһээ ехэ бэшэнь гаргашалагданхай. Ерэхэ жэлэй түрүүшын хахадта энэ заводые барижа дүүргэхэ аргатайшье байгаа һаань, министерство мүнөө жэлдэ баһал мүнгэ багаар һомолхоор хараалһан байна. Тус министерствын проект зохёодог организаци заводой проектно-техническэ документациие гурбан жэлэй турша соо дүүргэжэ шаданагүй. Татауровска кирпичнэ блогуудай заводой барилгада 1957 ондо мүнгэ һомололгые 10 миллион түхэриг хүрэтэр нэмээхыень, техническэ документаци зохёолгые һаяар дүүргэхыень СССР-эй ба РСФСР-эй Барилгын материалнуудай промышленностиин министерствонүүдые бидэнэр гуйнабди.

«Бурмонголстрой» трестдэ сөһэдтөө барилга хэхын тулада мүнгэ нэмэжэ һомолхыень РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведые болон РСФСР-эй Городой болон хүдөөгэй барилганuудые эрхилхэ министерствые бидэнэр гуйнабди. Трестын 1957 ондо хэхэ хүдэлмэриин программанууд хоёр шахуу дахин ехэ болоо. Трест мянга гаран хүдэлмэришэниие нэмэжэ абаха, ядахын сагта түмэр бетонно зүйлнүүдые бүтээдэг полигонтой ба цехтэй комбинадай түрүүшын ээлжээе бариха ёһотой болоно. Гэбэшье, өөһэдэйнь барилгада үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо бага мүнгэн зөөри үгтэхэ болоһон байна. Барилгын организацинуудые механизмуудаар болон автотранспортаар хангаха шухала болоно.

Улан-Удэ городто, мүн республикын бусад городуудта хүдэлмэришэд болон албахаагшад өөһэдтөө гэрнүүдые һүүлэй жэлнүүдтэ олоор баридаг болоо. Зүгөөр барилгын материалнууд манайда худалдагдадаггүй шахуу байна. РСФСР-эй Худалдаа наймаанай министерство розничо наймаанда цемент, шифер, олифа, шнур, гупер, ролик гэхэ мэтын зүйлнүүдые тон багаар гаргана. Энэ асуудал шиидхэхэ хэрэгтэй.

Бидэнэр баһа нэгэ шухала гуйлтатай байнабди. Манай республикын түб — Улан-Удэ городто 200 мянга шахуу хүн ажаһуудаг. Гэбэшье, мүнөө хүрэтэр водопровод ба трамвай үгы байха юм. Улан-Удэ городто водопровод, трамвай болон канализациин техническэ документаци бэлэдхэлгые ба мүн тэдэнииэ барилгые эхилхэ гэжэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведые ба РСФСР-эй Коммунальна ажахын министерствые уялгалһан тогтоол СССР-эй Министрнүүдэй Совет үшөө 1952 ондо гаргаһан байгаа. Водопровод баригдажа эхилһээр 3 жэл болобо, зүгөөр тэрэнэй нэгэдэхи ээлжээе барилгада сметээр хараалагдаһан 16 миллион түхэригэй оройдоол 1. 840 мянган түхэригынь хэрэглэгдээд байна. Трамвай барилга үнгэрэгшэ жэлдэ эхилһэн аад, мүнгэн зөөриин дутамаг дээрэһээ ехээр удаарна. Мүнөө жэлдэ арадай ажахын түсэбэй ёһоор водопровод барилгада оройдоол 400 мянган түхэриг, трамвай барилгада — 800 мянган түхэриг һомологдоо. Эдэ шухала барилгануудта мүнгэ иимээр һомололго барилгые болзор соонь дүүргэхэ ябадал хангажа шадахагүй гэжэ бидэнэр тоолонобди.

Ерэхэ жэлдэ Улан-Удэ городто трамвай болон водопроводой нэгэдэхи ээлжээнэй ашаглалгада оруулагдажа шадахаар водопровод болон трамвай барилгада мүнгэ һомололго ехэ болгохыень РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Ясновые бидэнэр гуйнабди.

Эсэстэнь, баһа нэгэ асуудалда тогтохо байнаб. Республикын ажахы хүгжэжэ, зониинь олон боложо байна. Тиимэһээ хүнгэн промышленностиин бүтээһэн зүйлнүүдые ажалшад бүри ехээр хэрэглэдэг болоо. Бурят-Монголой Республика нооһоор, арһаар яһала элбэг юм. Тиимэһээ валенкануудые, арһаар оёгдоһон эд бараануудые өөһэдынгөө предприятинуудта бүтээжэ шадаха ба тиигээд эдэ товарнуудаар хүн зоноо хангаха аргатай. Зүгөөр мүнөө үедэ республика дотор тон бага хэмжээнэй нооһон ба арһан болбосоруулагдадаг байна. Нооһо угаадаг фабрикын үгы дээрэһээ бидэнэр нооһоёо угаалгахын тулада Казахстан абаашадаг, тиигээд Сэмбын фабрикада хэрэглэхын тулада Улан-Удэ һөөргэнь асардаг байнабди. Энээнһээ боложо замай гаргаша ехээр хэгдэнэ. Нооһо угаадаг фабрика бариха тухай асуудал гол түлэб шиидхэгдэнхэй, мүн Улан-Удэдэ арһан-гуталай комбинат бариха тухай үни шиидхэбэри гараа һэн. Гэбэшье, эдэ предприятинуудые барихын тулада мүнөө жэлдэ мүнгэн зөөри үгтөөгүй, проектно-сметнэ документаци зохёолго дүүргэгдээгүй байна.

Нүхэд депутадууд! Правительствын табиһан, СССР-эй арадай ажахые 1957 ондо хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэбэй проектые, Гүрэнэй бюджедэй проектые Бюджетнэ комиссиин ажаглалтануудые хараада абалсан баталха гэжэ дурадханаб.

Мүнөө жэлдэ Агууехэ Октябрьска революциин 40 жэлэй ойе бидэнэр тэмдэглэхэ байнабди. Энэ гайхамшагта жэлдэ бурят-монгол арад манай агууехэ Эхэ ороной бүхы ахадүү арадуудтай хамта оролдосотой һайнаар ажаллажа, коммунизм байгуулха хэрэгтэ өөһэдынгөө туһа нэмэри оруулха. **(Альга ташалга).**

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо агитационно-пиит... хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана. Эдэ үдэрнүүдтэ 20 гаран агитатор нютаг... Соведүүдтэ һунгаха һунгалта тухай колхознигуудта хөөрэжэ үгэнэ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: колхозой партийна организациин секретарь Б. Батуев үү... тэртэ үнеэдэй һүнэй-товарна фермын малшадтай хөөрэлдэжэ байна.
М. Минеевэй фото.

Арадай кандидадууд

Һунгагшадай найдабариие бэелүүлхэ

Үшөө зун байхада бараан мори хүтэлһэн нэгэ хүнэй Шүлэг уулын хяра дамжан уруудажа ябахыень харажархёод:

— Аяар тэрэ дээрэ морёор гараад юу хэжэ ябаа хүн гээшэб,—гэжэ сугтаа ябаһан нүхэрһөө асуухадамни:

— Малшан ааб даа, тээ тэндэ Молотовой нэрэмжэтэ колхозой нэгэ отара бии агша,—гэбэ. Тэрэ отарыень бишье һайн мэдэхэ байгааб.

Шүлэг үндэртэ, Үшөөтэйн голдо адуулагдажа хүшэ абадаг Магсартанай хонин һүрэг жэлэй дүрбэн сагта шэлбэтэй һайнаар ондо ородог гээшэ.

Зэдын аймагта хонин һүрэгые үсхэн олошоруулха ехэ арга боломжын бии байһаниие хараадаа абажа, ойрын хэдэн жэлдэ хони олоор үсхэбэрилхэ зорилго табиһан Молотовой нэрэмжэтэ колхоз 1950 ондо Доржиев Магсартаниие хонишон болгон томилһон юм. Түрүүшын жэлһээ эхилэн нүхэр Доржиев һамгантаяа хамта эршэтэй шангаар ажаллаа. Уданшьегүй, 1952 ондо эхэ хонидой отара дээрэ табигдаа һэн.

Хонидой тооe олошоруулха, тэрэнэй ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талаар туйлаһан амжалтануудайнгаа түлөө Максар Доржиев хоёр удаа Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выст... кэдэ хабаадаа.

М. Доржиевай даадаг отара мү... малайнгаа үбэлжэлгые бэлэд... һайнтайгаар үнгэргэжэ байна. Х... нидойнгоо байрые өөһэдынгөө ... сөөр жэлһээ жэлдэ дулаалдаг, за... даг юм. Тэрэнэй отарада ходо... эмхитэй, гуримтай байдаг. Үбһэ ... лоомо, зелёнко, концентрат гэхэ ... тын тэжээлээ халуун намарһаа хо... шо газаагаа зөөжэ абадаг.

Отарынь хонидой хүсэн там... һайн. Тиимэ хонидой элүүр, то... түл гаргадаг байһаниинь мэдээ... Мүнөө тэндэхи хонид олоор... хурьгалжа эхилэнхэй. Январьда ... гаран хурьгад абтаба. Февраль һ... рын турша соо үшөө 160 хурьг... абтахаар хүлеэгдэнэ. Бусад хон... дынь хабар эртээр хурьгалха юм.

Молотовой нэрэмжэтэ хүдөө аж... хын артелиин гэшүүд колхозойнг... эрхим хонишодой нэгэн Макс... Доржиевич Доржиевые ажалша... депутадуудай Зэдын аймаг... Соведэй депутадта кандидат б... гон дэбжүүлбэ. Нүхэр Доржиев ... ажал хэрэгээрээ арад зоной эти... найдабариие харюулжа шадаха... үнэн сэхэ хүн.

Ц. Цыбанов.

Эрхим шофёр

Машинно-харгын 105-дахи станциин хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, албахаагшад Прибайкальска аймагай Соведэй депутадта кандидадаар коллективэйнгээ эрхим шофёр Владимир Филиппович Кругловые дэбжүүлһэн байна.

Владимир Филиппович Круглов Красноярска хизаарта үгытэй таряашанай бүлэдэ 1920 ондо түрэһэн байна. Бага наһанһаа Владимир Филиппович шэлэй заводто ажаллажа эхилһэн юм. 1938 ондо шофёрой курса дүүргэжэ, ашаа шэрэжэ эхилһэн байна.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ Владимир Филиппович дайнай фронтнууд дээрэ эдэбхитэйгээр тэмсэһэн байна. Эхэ ороноо хамгаалхадаа баатаршалга габьяа гаргаһанайнгаа түлөө Владимир Филиппович Улаан Одоной орденоор, хэдэн медальнуудаар шагнагдаа һэн.

1952 онһоо эхилэн нүхэр В. Ф. Круглов Бурят-Монголдо хүдэлжэ эхилээ. Хоёр жэлэй туршада Ита... цын леспромхоздо хүдэлөөд, 19... онһоо машинно-харгын 105-дахи станцида хүдэлнэ.

Станциин шофёрнуудай хоорон... дэлгэрһэн социалистическэ мүр... сөөндэ нүхэр Круглов хододоо т... рүү һуури эзэлжэ ябадаг. Мэрг... жэл ехэтэй болоһон шофёр Кругло... һараһаа һара бүри ажалайнга... даалгабариие дүүргэнэ, бензи... ехээр алмана.

Түрүү шофёр хүдэлмэришэдт... нүхэдтөө ехэ анхаралтайгаар ха... дадаг. Өөрынгөө баян дүршэлы... залуу шофёрнуудта заажа үгэдэ... Нүхэр Круглов хэдэ дахин мүнг... шан абаһан, мүн РСФСР-эй авто... мобильна транспортын болон шо... сейнэ харгын министерствын Хү... дэлэлэй грамотаар шагнагдаһа... байна. Аймагай Соведэй депутадт... кандидат шадамар бэрхэ жолоош... нүхэр В. Ф. Кругловай түлөө гол... соо үгэс!

Г. Ильин.

Һуурин тосхоноо культурна болбосон болгонобди

Манай сомоной Соведэй гүйсэдком үнгэрэгшэ хоёр жэл соо культурна байгуулалтын асуудалнуудта анхарал ехээр хандуулһан байна. Арад зонойнгоо культурна эрилтэнүүдые бүри дүүрэнээр хангахын тула, һунгагшадай захяа бэелүүлэн, манай тосхондо 400 хүнэй һууха һууритай, библиотекэтэй, уншалгын залтай, уранһайханай самодеятельностиин кружогуудай хүдэлмэрилхэ таһалгатай шэнэ клуб, мүн шэнэ больница баригдаа.

1956 ондо эдеэ хоолой ехэхэн склад, телефоной коммутатор баригдажа, Залаа, Мэнгэ, Түхэм тосхонууд телефонтой болоо.

Манай тосхондо нийтын бани, 10 автомашинын багтахаар гараж, сельмаг баригдаа. Энээнһээ гадна, колхозой шэнэ центртэ колхознигуудай 57 гэр асарагдажа һэльбэгдэн табигдаа, 3 гэр шэб шэнээр баригдаа. Мүн эндэ һургуулиин байшан, багшанарай байрын гэрнүүд, һургуулиин хүүгэдэй интернат, һургуулиин бани зөөжэ асарагдаад, һэльбэгдэн табигдаһан байна. Спортын талмайтай стадион баригдаа һэн.

Хамтын адуу малай ашаг шэмые түргэн дээшэлүүлхын тула малдаа дулаан байрануудые бариха хэрэгтэ сомоной Совет, сомсоведэй депутадууд анхаралаа ехээр табина...

Үүлтэртэ 100 үнеэдэй бай... (тэжээлэй кухнитай) типовой ба... ра, нютагай үүлтэрэй үнеэдэй ба... ха 2 байра, 50 толгой эхэ гахай... байха байра, хонидой дүрбэн ба... ра баригдаа. Мүн силос дараха шу... луун хананuудтай 3 траншей, мо... дон ханатай 8 траншей, цементэлэ... дэһэн нэгэ зерноток, малшада... байха 12 гэр фермэнүүд, гүүртэ... нүүд дээгүүр баригдаһан байна.

Культурно-ажаһуудалай эдэ ба... рилганууд хадаа депутадуудай... коммунистнууд болон партийна бэ... шэ эдэбхитэдэй үүсхэл оролдол... гаргаһанай ашаар баригдажа, ашаг... лалгада оруулагдаа. Саашада... үшөөл олон гэр, байранууд бари... дахаар хараалагдана.

Ноёхоной сомоной Совет мүнөө... һунгалтада бэлэдхэлые үргэнөөр... ябуулжа байна. Һунгуулиин уча... сток бүхэндэ агитаторнууд хүдэлж... эхилэнхэй. Агитаторнуудай семи... нарнууд үнгэргэгдөө. Ажалшада... депутадуудай нютагай Соведүүдтэ... һунгаха һунгуулиин үдэрые ажала... шэнэ бэлэгүүдээр угтаха гэһэн мү... рысөөн малшадай дунда улам эрш... тэйгээр дэлгэрнэ.

Д. Гончиков, Сэлэнгын аймагай, Ноёхоной сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

Эртын хурьгад алишье талаараа һайн

☆

Һүүлэй жэлнүүдтэ Мухаршэбэрэй аймагай Хонхолойн МТС-эй харьяата «Искра» колхоз хонидоо түргэнөөр үдхэжэ, үүлтэрыень һайжаруулжа байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ колхоз 100 эхэ хонин бүриһөө 98,5 хурьга абажа, гарзагүйгөөр түлжүүлээ, хонин бүриһөө 3,2 килограмм нооһо хайшалаа. Зарим түрүү отаранууд 100 эхэ хонин бүриһөө 100 гаран хурьга абаһан байна. Эндэхи хонишод ямар аргаар түл олоор абажа, нооһо ехээр хайшалнаб гэхэдэ, хонидоо искусственнаар үрэжүүлээд, үбэл хурьгалуулдаг, хурьгадаа кошарно-базова аргаар түлжүүлдэг болоо. Мүнөө эдэ хонидынь түлэг хурьгалжа байна. Эндэхи хонишод өөһэдынгөө хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай доро хөөрэнэ.

☆ ☆

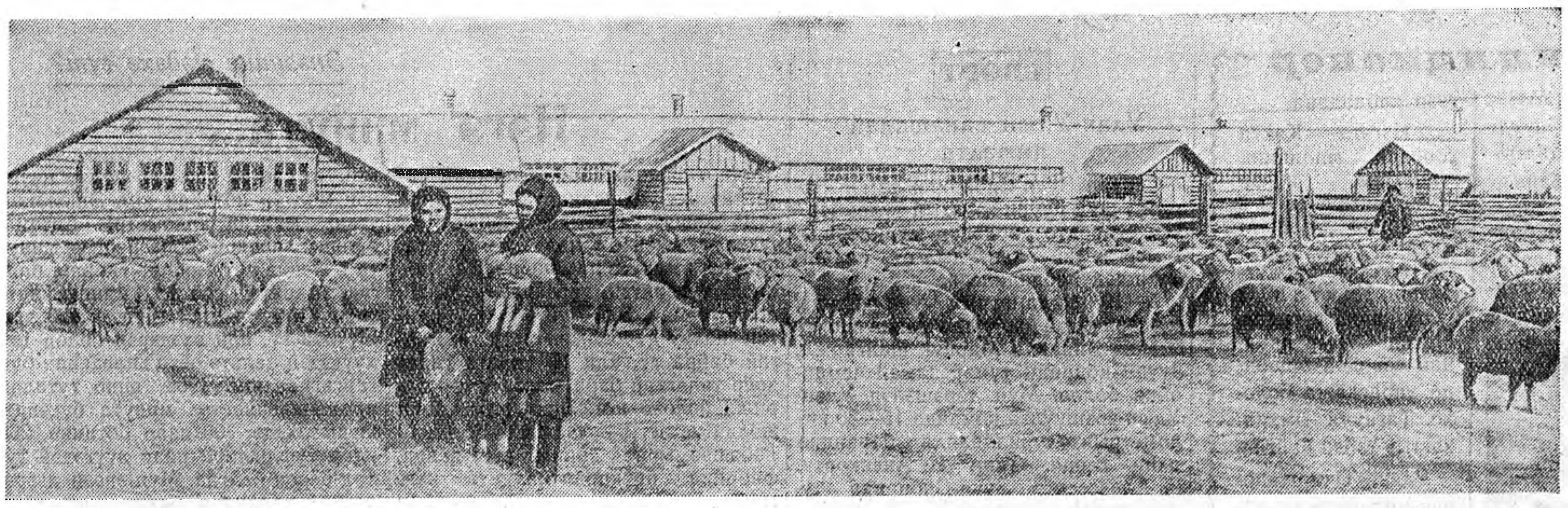

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Искра» колхозой үүлтэртэ хонидой отарын хонишод Ульяна Поляцкая Евдокия Горюнова хоёр һая хурьгалһан хонёо нарай хурьгатай хонидой байрада абаашажа ябана.

Т. Гармаевай фото.

А. БАДАЕВ.

Хонишо басаган

Хонин һүрэг
Хабтагай талаар бэлшэнэ.
Хонишо басаган
Хажуудань согтой гэшхэлнэ.

Алтан медальтай
Арбадахиие дүүргээд һаяхан,
Комсомолой уряагаар
Хүдэлхэеэ ерээ юм басаган.

Ажалайнгаа оншые
Абьяастай оложо ябанал даа.
Суутай хонишон
Саашадаа, этигэнэбди, болохол даа!

Хонидые шадажа бэлшээхэ хэрэгтэй

Олышье дурдалтагүй, хонидые яажа бэлшээдэг тухайгаа хэдэн үгөөр хэлэхэ хүсэлтэйб. Хэр багаһаан хойшо малай хойноһоо ябажа, тэдэнние яажа бэлшээхэ талаар зарим тэды дүршэлтэй болоһон байнаб. Харин тиихэдэ хонидые табадахи жэлээ адуулжа байгдана. Бидэнэр зунай хүхэ ногооной үедэл хонидоо һайнаар адуулжа, хүшэ шадалыень шангадхахаяа оролдодогбди. Үбэлжэлгэдөө тарганаар ороһон хонид хүшэ шадалаа ехээр һулруулангүй, ногоон дээрэ гарадаг, һүтэй байжа, хурьгадынь һайнаар түлжэдэг байна.

Бидэнэр хонидоороо бэлшээри һайнтай «Пески» гэжэ газарта зуһадагбди. Зундаа бэлшээриингээ газарые хэдэн хуби болгожо хубаагаад, хонидоо адуулдаг байнаб. Тиигэжэ хониднай хирэ-хирэ бологод лэ үзүүр һайн ногоотой бэлшээридэ эдеэлжэ байдаг. Зундаа хониднай үглөөгүүр — шүүдэргүй байгаа һаань—эртэһээ эхилээд, үдэрэй халуунда хүрэтэр лэ, үдэшэ орой болотор эдеэлдэг. Үглөөгүүрынь шүүдэртэй байгаа һаань, хонидоо эртэ бэлшээридэ гаргадаггүйбди. Юундэб гэхэдэ, үглөөнэй шүүдэр хоротой байдаг юм. Шүүдэртэй байхада бэлшээридэ гаража байһан хонидой хүлынь туруугаараа үбшэн боложо, олоороо дохолшодог байна. Бороотой, шииг тэйдэ хонидые хэдышье бэлшээжэ ябахада хамаагүй аад, шүүдэртэл бэлшээхэдэ дохолшодог. Тиимэһээ һүниндөө бороо ороогүй аад, шүүдэртэй байгаа һаань, бидэнэр ногооной ойгоор хутага ябуулан эльбээд гү, али сагаан пулаадаар арбеэд үзэдэгбди. Тиихэдэмнай хутагын эри дээрэ тогталтаһан жэбэ унаад, али сагаан пулаад шарлаад байдаг. Иимэ байхадань шүүдэрэй хатахые заатагүй хүлеэгээд, хонидоо бэлшээридэ гаргадагбди.

Хонидоо хүшэ шадалтайгаар үбэлжэлгэдэнь оруулаад, эртэ хурьгалуулһанай ашаар нёдондо бидэнэр 620 эхэ хонинһоо 600 хурьга абажа, нэгэшье хурьгойн үхэлгүйгөөр түлжүүлээ һэмди. Энэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 105 хурьга абаха зорилготойбди. Мүнөө 130 хонинһоо 140 хурьга (арбаад хонид эхирлээ) абаад, нэгэшье үхэлгүйгөөр түлжүүлжэ байнабди.

Н. Рычков, «Буферай» отарын хонишон.

Яажа бидэнэр шэнэ аргаар хүдэлжэ захалаабибди

Урдань хонидоо хабар орой хурьгалуулжа байхадаа ямар бэрхэшээлнүүдтэй ушардаг, хони хурьгадай юундэ һүрэг олоороо үхэдэг байһан тухай дурдалташьегүй, яажа үбэлэй эртын хурьгадые абадаг, мүн тэдэнээ кошарно-базова аргаар түлжүүлдэг болоһон тухайгаа тобшо тэдыгээр хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Хэдэн жэл соо хурьгадайнгаа үхэжэ, хонидойнгоо үдэжэ үгэхэеэ болиходо манай колхознигууд, түрүүшүүлэй жэшээгээр, хонидоо үбэл хурьгалуулжа, хурьгадаа кошарно-базова аргаар түлжүүлдэг болохо гэжэ шиидэһэн байгаа.

Теэд энэ арга хэрэглэхэ гэхэдээ дүршэлшье багатай, хонидой байрааршье муу байгаабди. Яалтайб?

Хэды иимэ байбашье, бидэнэр үбэл хурьгалуулхын түлөө 1955 оной зун, намарай эхеэр хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлээ һэмди. Тиигээд үбэлжэлгын эхилхэһээ холо урид хуушан байрануудаа тааруулан заһажа захалаа һэмди. Хурьгатай хонидой байранууд илангаяа хана талаараа һайнаар дулаалагдаһан, шабагдаһан байгаа. Нарай хурьгатай хонидой байха һалгагдадаг хаамагууд, кормушканууд, уһанай хобоонууд гэхэ мэтэ байранууд соо түхеэрэгдээ һэн. Кошарно-базова арга яажа хэрэглэхэ тухай заабаринуудтай хонишодоо һайнаар танилсуулаа һэмди. Түл абалгын урда тээ колхозой правлени хурьга абалсаха хүнүүдые отарануудта нэмэжэ эльгээһэн байгаа. Үбһэ тэжээлээ эртээнһээ зөөжэ абаа һэмди.

Тииһээршье байтарнай январь соо хонид хурьгалжа захалаа бэлэй. Хонидойнгоо байрануудай голдонь нарай хурьгатай хонидой нэгэ нэгээрээ байха бишыхан таһалгануудые хаамаг-хаалтануудаар хэһэн байгаабди. Һая хурьгалһан хонин тиимэ таһалга соо 3 хоног хурьгатаяа байгаад, һүүлээрнь байрын хоёр ханаар түхеэрэгдэһэн 3—4-өөрөө байха таһалгада оруулагдадаг байгаа. Мүнөөшье тиимэ. Тэндээ нарай хурьгатай хонид 10 хоног соо байгаад, үшөө ондоо хамтын (15—20-ёороо байха) байрада оруулагдадаг. Зарим хонид хурьгаяа абахагүй, хүхүүлэнгүй собхорхо, тогтожо үгэхэгүй гэжэ байдаг. Иимэ хонидые байлгахын тулада урагша, хойшоол хүдэлхэ зайтай хабшуу таһалгануудые хэдэгбди. Тиихэдэмнай тэдэнэр хурьгаяа хүхүүлхэ баатай болодог. Хахад һара тухай болохолоорнь хурьгатай хонидоо үшөө ехэ, 50—100-гаараа байха ёһотойл хамтын таһалгада оруулдагбди. Иимэ таһалганууд баһал байрын дунда байдаг. Тойроод байра соогуур үшөө хурьгалаагүй хонид байлгагдадаг юм.

Үдэртөө хурьгатай хонидоо уһанда гү, али газаа сэбэр агаарта гаргахадаа ехэ таһалгануудайнгаа үүдые нээжэрхидэгбди. Тиихэдэмнай хурьгад таһалга сооһоо гараад, байра соогуураа дураараа гүйлдэжэ, собхоролдожо, бохёогоо гаргадаг.

Абаһан бүхы түлэеэ, хоролтогүйгөөр ногоон дээрэ гаргахын тулада хони, хурьгадые зүбөөр, һайнаар эдеэлүүлжэ байха хэрэгтэй. Бидэнэр эхэ хонидоо һайнаар эдеэлүүлжэ байхатаяа хамта саг сагтань уһалдаг, минеральна тэжээлээр дутаадаггүй байнабди. Хурьгад багаһаан хойшо элдэб тэжээл эдижэ һурадаг. Тиигээд дулаан болоходо дүтын бэлшээринүүдтэ гаргажа захалдагбди. Зундаа хурьгад һайнаар бэлшээгдэжэ байхадаа аргагүй түргэнөөр томо болохо байба. Нёдондо намар үбэлжэлгын урда тээ хурьгадаа шэгнэхэдэмнай хоёр пүүд, хоёр пүүд хахад татажа байгаа. Зундаа оройхоно хайшалуулжа, эртымнай хурьгад тус бүридөө килограмм нооһо үгэжэ, ехэ нэмэри болоо.

Хонидые искусственна аргаар үрэжүүлжэ, үбэл түрүүлээд, хурьгадаа кошарно-базова аргаар түлжүүлдэг болоһонойл ашаар нёдондо бидэнэр хэзээ хэзээнэйхиһээ олон хурьга, зуун эхэ хонин бүриһөө 98,5 хурьга абажа, үхэл гарзагүйгөөр тооной түлжүүлээбди. Мүнөө жэлдэ улам дүршэжэ, бүри олон хурьга абахамнай лабтай.

Н. Путинцева, колхозой зоотехник.

Хурьгадые түлжүүлхэ тухай

Эгсэ 20 жэлэй саана манай колхоздо «советскэ меринос» үүлтэрэй хэдэн хусануудтай хамта нарин нооһотой 50 эхэ хонид асарагдаа бэлэй. Һүүлээрнь хэдэн жэл үнгэрөөд байхада үүлтэртэ хонидой тусхай отара бии болгогдоо һэн. Энэ отарада би 10 гаран жэл соо хүдэлжэ байнаб. Отарадамнай хамта 1000 гаран хонид, тэрэ тоодо 500 эхэ хонид тоологдоно. Республикынгаа колхозуудта нарин нооһотой үүлтэртэ хусануудые жэл бүри худалданабди. Мүн колхозоймнай бусад отарануудта нютагтаа гараһан, түлжэһэн хусанууд хэрэглэгдэнэ.

Хонидойнгоо үүлтэрые түргэнөөр һайжаруулхын тулада хурьгадые нарай багаһаань хойшо зүбөөр түлжүүлхэ, һайнаар томо болгохо хэрэгтэй юм. Тон түрүүндэ, хурьгаяа садхааха һүтэй байхаар эхэ хонидые һайнаар эдеэлүүлжэ байха хэрэгтэй. Бидэнэр үбэлдөө нэгэ хониндо хоног соо дунда зэргээр 1—1 килограмм үбһэ, зелёнко, 200 грамм талха тарянай зүйл эдюулдэгбди. Элүүр һайнаар түлжэхынь тулада хурьгадтаа шабар, хөө, яһанай гурил, загаһанай тоһо гэхэ мэтэнүүдые эдюулжэ байдагбди.

Кошарно-базова арга хэрэглэдэг болоһонһоомнай хойшо хурьгаднай эхэтэеэ сугтаа байхадаа аргагүй һайнаар, дорюун солбоноор түлжэдэг болоо. Нарай бага хурьганда эхынь һүн юугээршье һэлгэшэгүй тэжээлынь юм. Тиимэһээ һая гараһан хурьгые эхыень хүхүүлэнгүй нэгэ дахиншье үлөөжэ болохогүй. Урдань кошарно-базова арга хэрэглэнгүй байхадаа хурьгадаа заримдаа хооһооршье үлөөжэрхихэ ушарнууд гарадаг һэн.

Нарай багадаа һайнаар түлжэһэн хурьгад хабар болотор яһала томо болошоһон байжа, дулаархада эхэнүүдтэеэ хамта бэлшэжэ захалдаг юм. Бүхэли зун, намартаа бэлшээд байхадаа үбэлэймнай хурьгад бүдүүн хонид болошодог.

Үүлтэр һайжаруулгын хүдэлмэриие үсэд оролдосотойгоор ябуулжа, зургаадахи табанжэл соо колхозойнгоо хонин һүрэгые имагтал нарин, нарибтар нооһотой болгохо зорилготойбди.

Е. Горюнова, үүлтэртэ хонидой отарын хонишон.

Манайда ерэжэ хүдэлхыетнай уринаб, залуушуул!

Улан-Удын ПВЗ-дэ модошо дарханаар хүдэлжэ байтараа 1954 ондо парти, правительствын уряагаар эндэ ерээд, хонишоноор ажаллажа байнаб. Һураа, дадаагүй хүндэ түрүүшээр хони адуулха гээшэ яһалашье бэрхэтэй байгаа. Теэд сугтаа хүдэлдэг нүхэдэй туһаламжаар мүнөө хони, хурьгадые бэлшээхэ талаар яһала дүршэжэ байгдана.

Үнгэрэгшэ жэлдэ манай отарынхид колхоз соогоо түрүүлжэ, 100 эхэ хонин бүриһөө 102 хурьга абажа түлжүүлээбди. Олонхи хониднай хүгшэрһэншье һаа, яһала ехэ нооһон хайшалагдаа. Хонин бүриһөө дунда зэргээр 3 килограмм үлүүтэй нооһо хайшалаабди. Нооһомнай эрхим шанартай һэн. Мүнөө жэлдэ бидэнэр социалистическэ уялга абахадаа 100 эхэ хонин бүриһөө 105-һаа үсөөн бэшэ хурьга абажа түлжүүлхэбди, хонин бүриһөө 3,5 килограмм нооһо хайшалхабди гэжэ колхознигуудаа найдуулаабди. Мүнөө отарымнай олонхи хонид хурьгаланхай. Хамта 220-ёод хурьган абтаад байна.

Ерэһэн нютагтаа түбхинэжэ, зон нүхэдөөрөө танилсажа, мүнөө бүри урма зоригтойгоор ажаллажа байнаб. Һамгамни гахайшанаар хүдэлнэ. Бидэ хамта нёдондо 1550 ажалта үдэр оложо, тэрээндээ 180-яад пүүд таряа, 5 мянга гаран түхэриг мүнгэ абаабди. Овощь, мяха, тоһо гэхэ мэтын бусадшье эдеэ хоолой зүйлнүүд абтаһан байха. Ажалай нэмэлтэ түлбэридэ хэдэн хони, поршоонхонууд абтаа. Гэр бүлөөрөө юугээршье дутамаггүй байнабди.

Мүнөө колхоздомнай малажалда хүдэлхэ хүнүүд үшөөл дутана. Завод, фабрикануудай, бусад предприятинууд болон эмхи зургаануудай залуушуул манайда ерэжэ, хүдэлэгты гэжэ уринаб.

Е. Золотарев, хонишон.

ОНШОНЬ ОЛДОО

Николай Рычков хонидоо адуулжа ябана.

Үни холошье болоогүй, хоёрхон жэлэй саана Хонхолойн хонишод хохи хабар дунда хонидоо һүрэг олоорнь хурьгалуулжархёод, юушье аргаа оложо ядажа байдаг бэлэй. Хонид туранхай. Үбһэн байгаагүй. Хүнүүд хүртэхэгүй. Үбэлдөө туража ондо ороһон хонид түрөөд, хурьгадаа хүхүүлхэдээ бүришье соройтожо, нилээд олониинь үргүүлдэг, үхэдэг байгаа. Теэд хурьгадшье эхынгээ һүндэ садангүй, нарай багаһаан хойшо тажааржа, дабжааржа, хонишодой өөһэдынь хэлээшээр «золтой зариманиинь лэ» ногоон дээрэ гарадаг байба. «Танигдаагүй үбшэн» гэдэгээр хэды олон хурьган гарзалдаг байгаа гээшэб. Тэрэ ямаршье «танигдаагүй» үбшэн бэшэ, хооһон нойтоор байһан дээрэһээ хурьгад үһэ нооһоёо эдижэ, гүлбэртэжэ үхэдэг байгаа. Үхэһэн хойнонь үзэхэдэ хурьгадай хотон соо эдиһэн юумэн гэжэ байхагүй... нооһон байдаг һэн.

Эгээл энэ ушарһаа, хонидоо хабар орой хурьгалуулдаг байһанай гэмээр, абтаа болоһон хурьгадай олониинь үхэдэг бэлэй. Теэд арай гэжэ ногоон дээрэ гараһан хурьгадай хонин болошохонь үшөөл хүсэд мэдэшэгүй байдаг һэн. Юуб гэхэдэ, оройн хурьгад нэгэ жэлэй ногоо, илангаяа эртын шэмэ һайнтай нарай ногоо хүсэд эдижэ үрдидэггүй байһан дээрэһээ намар болотор томожожо, хүсэд бэеэ олодоггүй, түрүүшынгээ үбэлжэлгэдэ жаахануудаар ородог байгаа бшуу. Тиигээд тэдэнэр үбэлэй хүйтэндэ ехээр зүдэржэ, түлгэ болоод, хохи хабар баһал олоороо үхэдэг һэн. Туража ондо ороод, хабар орой хурьгалаад, зундаа хүшэлдэггүй хонидой хойто жэлдэ олоороо һубайрдаг байһан тухайнь хэлэлтэшьегүй.

Иигэжэ байхадаа хонид өөдэлхэ, үдэхэ байгаа гээшэ гү? Үгы.

Иимэ байдалые саашадаа тэсэхэ арга һалажа, хони үсхэбэрилгые түргэнөөр хүгжөөхэ асуудал эрид табигдаһан байна. Түрүүшүүлһээ жэшээ абан, тон түрүүндэ, хонидоо гансал искусственна аргаар үрэжүүлээд, үбэл эртэ хурьгалуулдаг болохо, хурьгадаа кошарно-базова аргаар түлжүүлхэ гэжэ колхознигууд шиидхээ һэн. Эдэ арганууд эрхим һайн байһанаа харуулаа. Үнгэрэгшэ жэлдэ колхоз 100 эхэ хонин бүриһөө 98,5 хурьга абажа, үхэл гарзагүйгөөр тооной түлжүүлбэ. Иимэ олон хурьгадай абтаһан, түлжүүлэгдэһэн жэл «Искра» колхозой тогтоһооршье байгаагүй юм.

Эндэхи хонишодой эрхим ажалай нэгэ онсо талань юуб гэхэдэ, отаранууд алииеншье алин гэшэгүй, булта адлирхуу үрэ дүн харуулна. Үнгэрэгшэ жэлдэ эхэ хонидой дүрбэн отарада зуун эхэ хонин бүриһөө 97—102 хурьган абтаа. Нёдондо мүн лэ хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ, һайн шанартай нооһон абтаа: хонин бүриһөө дунда зэргээр 3,2 килограмм нооһон хайшалагдаба.

Түрүүшынгээ амжалтаар урмашан зоригжоһон хонишод, малажалай мэргэжэлтэд мүнөө жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 105-һаа үсөөн бэшэ хурьга абаха, хонин бүриһөө 3,5 килограмм нооһо хайшалха зорилготойгоор ажаллажа байна. Мүнөө хонид түлэг хурьгалжа байнхай.

...Игаабари наратай, намдуухан нэгэ үглөөгүүр колхозой үүлтэртэ хонидой отарада ерэбэбди. Хадын боори дохоно шэнээр баригдаһан типовой байра. Байрын газаахи ехэ хорой соо нарин нооһотой хонид сэбэр агаарта гаргагданхай игаажа байба.

— Манайл һанаха байха үүлтэртэ хониднай гээшэл даа. Эдээнэйл ашаар хонин һүрэгэйнгөө үүлтэрые түргэнөөр һайжаруулжа байнабди,— гэжэ колхозой зоотехник Нина Ивановна Путинцева хэлэнэ.

Хонидой байра соо ороходо һаруул, сэбэр, хуурайхан. Нарай хурьгадтай хонид гурба — дүрбөөрөө хаамагууд соо эдеэлжэ байна.

Хурьгадайшье баһал эдеэлхэ дураниинь хүрэжэ, абааштайханаар нюдаржа, дэхэжэ байгаад, һүүлээ хүдэлгэн эхээ хүхэнэд.

Зариманиинь садашанхай, хүхэхэеэ болёод, ногоохон һайхан үбһэ үндэжэ, тор-тор байтар хазасагаан шэмхэлжэ байтараа, муршаган-муршаган собхоролдоодшье абана. Арбаад хоноһон хурьгадай хөөрхэнүүдшье, солбон дорюунуудшье гээшэнь аргагүй. Энэ үедэ гушаад наһатай нэгэ эхэнэр хажуудамнай ерэжэ:

— Мүнөө үглөөгүүр үшөө нэгэ хонимнай эхирлэжэрхёо. Тэрэ хойно нарай хурьгадтаяа амяараа таһалга соо байна, ошожо харыт,—гэбэ. Энэ хүмнай колхозой эрхим хонишодой нэгэн Евдокия Васильевна Горюнова байһан байгаа.

Дүрбэлжэн багахан таһалга — хаамаг соо эхынгээ хажууда хоёр борохон хурьгад һая тэнжэжэ, хүл дээрээ тогтожо ядан һалганалдажа байба. Евдокия Васильевна хаамагайнгаа үүдэ нээжэ, зосоонь ороод, хурьгадые нэжээд гараараа аргаханаар сээжэнһээнь үргэн, эхынь хүхэнүүдтэ табина. Тиихэдэнь хурьгад тэмтэрэлдэжэ байжа, хүхэеэ оломсоороо хомхойхоноор, түргэ түргэн дэхээд захалшоо һэн.

Энэ жэлдэ тус отарынхид зуун эхэ хонин бүриһөө 110 хурьга абажа түлжүүлхэ, хонин бүриһөө 5 килограмм нооһо хайшалха уялга абанхай. Мүнөө түрүүшын табяад хурьгад абтаад, нэгэшье үхэлгүйгөөр түлжүүлэгдэжэ байна.

«Буферай» отарын хурьгашан Анна Рычкова эхир хурьгадые хүхүүлжэ байна.

— Хэлэһэн үгэдөө хүрэхэл байхабди даа,—гэжэ отарые даагша Филипп Тарасович Будников хөөрэнэ.

Колхозой бэшэ отарануудта ябахада заримдань 150—200 хурьган абтаад, кошарно-базова аргаар, үхэл гарзагүйгөөр түлжүүлэгдэжэ байна. Хурьгадшье һайн, хонидшье тарган.

Мүнөө энэ колхоздо хони үсхэбэрилгэ ажахын эгээл олзо ехэтэй һалбари боложо байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ центнер нооһон абтажа, хони үсхэбэрилгэһөө хахад миллион үлүүтэй түхэригэй ашаг олзо абтаа. Мүнөө 4 мянга гаран хонитой байгаа һаа, зургаадахи табанжэлэй эсэстэ адагтаа 10 мянга гаран хонитой боложо, энэ һалбариһаа миллион хахадһаа бага бэшэ түхэригэй олзо абадаг болохо зорилго Хонхолойн хонишод урдаа табинхай.

— Һая хүдөө ажалшадта партиин Центральна Комитедэй, Советскэ правительствын хандаһан Хандалгатай танилсажа, зориг дээрээ бүри зориг орон ажаллажа байнабди,—гээд «Буфер» гэжэ нютагай залуу хонишон Анна Дмитриевна Рычкова баяртайгаар хөөрэнэ.

— Иигээдшье хонидоймнай түргэнөөр үдэхэ байһанда ямаршье һэжэглэлтэ байхагүй. Урданай, нөөхи хони хурьгадаа үхүүлжэ, тураажа байдаг сагнай болёо. Оншохониинь олдоол гээшэ. Зоотехническэ заабаринуудые наринаар сахижа, хонидоо үбэл хурьгалуулаад, хурьгадаа кошарно-базова аргаар түлжүүлээд байхадаа һанаһан соогоо хонидоо үсхэхэбди,— гэжэ колхозой партийна организациин секретарь, малажалай талаар түрүүлэгшын орлогшо Нефед Савельевич Митрофанов этигэлтэйгээр хөөрэнэ.

Нээрээшье, Хонхолойн хонишод хонидые үсхэхэ, үүлтэрыень һайжаруулха оншыень олоо гэжэ этигэгдэнэ.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ.

Манай республикын һонин

Участково милиционер

Радна Очиржапович Лумбунцыренов милициин таһагай участогта түлөөлэгшөөр хүдэлмэрилнэ. Радна Очиржапович 14 тосхон гэхэ гү, али аймагай хахад шахууе даадаг байна.

Иимэ ехэ участогые гансаараа даахань бэрхэтэй. Тиимэһээ, даадаг һуурин газар, нютаг бүхэндэнь нүхэр Лумбунцыреновэй үнэн нүхэд — милицидэ туһалха бригадын гэшүүд хүдэлмэрилнэ.

—Олониитын, мүн тиимэ бригадын хүлдэбэригүйгөөр ямаршье милиционер, илангаяа хүдөөгэй участково түлөөлэгшэ хүдэлмэреэ һайнаар ябуулхань бэрхэтэй,—гэжэ Радна Очиржапович хөөрэдэг.

Бригадынхид олоной газарта гурим журам сахидаг, элдэб аяг ааша гаргаһан хүнүүд тухай дуулгадаг, гүрэнэй хуули эбдэгшэдые, мүн бусад гэмтэдые барихадань Лумбунцыреновтэ туһалдаг байна. Кяхтын МТС-эй механизаторнууд: шофёр Илья Дэлгыров, комбайнер Илья Мункуев, тракторна бригадын бригадир Даба Дансорунов, электрогагнуурша Иннокентий

Паньков гэгшэдһээ бүридэһэн, милицидэ туһалха бригада нүхэр Волончевскиин хүтэлбэреэр ехэ хүдэлмэри хэнэ. Тэдэнэр олоной газарнуудта журам сахидаг, залуушуулай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг. Мүн милицидэ туһалха бригадынхид тэрээндэ ехэ туһа хүргэнэ. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой милицидэ туһалха бригадын гэшүүд — комсомолшууд Иван Коротков, Степан Асеев энэ хэрэгтэ илангаяа эдэбхитэйгээр хабаадана.

... Нэгэтэ Кяхта городой милициин таһагһаа нүхэр Лумбунцыреновые телефондо дуудаад: «Танда харюусалгатай даалгабари үгтэхэнь. Кяхтаһаа хулгайшан зугадаа. Магад Сухын арһанай заводой оршондо харагдажа болохо. Тагнуул эмхидхэгты» гэһэн байгаа.

Радна Очиржапович милицидэ туһалха бригадын гэшүүдтэ тэрэ дары заабари үгөөд табяа һэн. Уданшьегүй, Сухын арһанай заводой хүдэлмэришэн Андрей Коротковой туһалбаряар, танигдаагүй хүн баригдаа.

Тэрэнь Кяхтаһаа зугадаһан хулгайшан, оло дахин сүүдлэгдэһэн Степанов гэгшэ байба.

Милициин лейтенант Радна Очиржапович Лумбунцыренов милицидэ туһалха бригадынхидай туһалбаряар, үргэн олон зонтой нягта холбоотойгоор амжалтатай хүдэлмэрилнэ.

О. Березков.

СПОРТ

Улан-Удын санашадай амжалта

Санаар Зүүн-Сибириин түмэр замай түрүү һуури эзэлхын түлөө Эрхүү городто болоһон мүрысөөндэ түмэр замай Улан-Удын отделениин санашад хабаадалсаа.

5—10 километрын урилдаанда эхэнэрнүүдэй дундаһаа манай спортсменка Зинаида Марчук шалгаржа, Зүүн-Сибириин түмэр замай чемпионка болоо. Мүн тэрэшэлэн Улан-Удын эрэшүүлэй команда 15—30 километрын урилдаанда баранииe ахин гараа. Тиин И. Аненковтэ, Г. Алексеевтэ Зүүн-Сибириин түмэр замай чемпионуудай хүндэтэ нэрэзэргэ олгогдоо.

Энэ мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлһэн санашадай Улан-Удын команда Сибириин, Уралай түмэр замай түрүү һууриин түлөө болохо мүрысөөндэ хабаадалсаха эрхэ олоо.

Е. Николаев.

ШАТАР

Власов түрүү зэргэдэ

Шатараар Улан-Удын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн үргэлжэлһөөр.

Улан-Удын 65-дахи дунда һургуулиин һурагша Власов ехэ һайн наадажа байна. Тэрэ 6-дахи уулзалгын дүнгөөр абажа болоомоор 6 очкоһоо 5,5-дые абаад, түрүү зэргэдэ ябана. Тэрэшэлэн республикын хуушанай шатаршан Цыденов 5 очкотой болоод мүн түрүүшүүлэй зэргэдэ оронхой. Тэрэ зургаадахи уулзалгада Тулинтай наадаад, илалта туйлаа.

Аюрзанайн, Аминов, Колтович, Иванов гэгшэд 4,5 —4,5 очкотой болоо. Городой чемпион—Шадрин, Мамилов, Трубин, Этагоров, Пронин, Черноскутов, Шнайдер 4—4 очкотой болоод байна.

А. Игумнов.

Ехэ хүйтэн боложо байна

Энэ жэлэй февралиин түрүүщын арбан хоногто үүлэгүй сэлмэг аад, сэнхигэр хүйтэн үдэрнүүд боложо байна. Агаарай температура дунда зэргээр Улан-Удэдэ 27—31 градус, Кударада—33, Түнхэндэ — 34 градус болоно.

Һүниндөө ехэ хүйтэн байба. Кударын аймагай Хамнигадайн МТС-тэ—40°, Улан-Удэдэ (зооветинститудай һуралсалай ажахыда)—41°, Тарбагатайда, Бичурада, Сэлэнгэдэ—42°, Петропавловкада, Цакирта—43°, Хоридо—44°, Багдаринда—45°, Яруунын аймагта 49 градус хүйтэн байгаа.

Үнгэрэгшэ жэлэй февралиин түрүүшын хахадтай сасуулбал, энэ жэлдэ 4—8 градусаар үлүү хүйтэн болоо гэжэ ажаглагдаба.

Февраль һарада иимэ хүйтэн хомор үзэгдэдэг.

И. Котов.

Энээниие мэдэхэ гут?

Нэгэ минута...

Минуташье ажабайдалдамнай айхабтар ехэ удхашанартай. Энээниие иимэ жэшээ харуулна. Хэрбээ бүхы **хүдэлмэришэнэй** жэл соо үдэр бүри нэгэ минута **һамшабал,** 500 миллион түхэригэй гарзада гүрэмнай орохо байна. Энэ мүнгөөр 400 мянган шахуу дүрбэлжэн метр талмайтай байра гү, али 10 мянга гаран хоёр таһагтай бараг гэгшын гэр барижа болохо юм. Энэ тооe табан жэлдэ үсхэгты — хэды ехэ болохоб! Гэбэшье, манай зарим нэгэ завод, фабрика, предприятинүүдтэ нэгэ минутаһаа байха, хэдэн минутын «тамхилалга» болодог байһаниинь халагламаар.

Бүхы орон доторнай 1955 ондо минута соо 30 эшелон шулуу нүүрһэн малтан абтаһан юм. Эшелоной утань—**мянган** километр! Автомобильна заводой конвейерһээ минута бүхэндэ автомобиль гаража байгаа. Минута соо 12 мянган метр хлопчатобумажна бүд, 120 эрэшүүлэй гү, али эхэнэрэй болон 100 хүүгэдэй пальто **оёхо хилгааһан** бүд гаргагдаа юм. 1955 ондо гуталай промышленность минута бүхэндэ, жэшээлхэдэ, 200 паар ботинка, 200 паар туфли, 200 паар хүүгэдэй гутал оёһон байгаа. Мүн энээн дээрэһээшье харахада, бүхы орон доторнай нэгэ минута ажабайдалдамнай айхабтар ехэ удхашанартай.

1957 оной календарьһаа.

Механизаторнууд малай фермэдэ хүдэлнэ

Түнхэнэй МТС-эй механизаторнууд ажалдаа түрүү узловой арга хэрэглэжэ, трактор заһабарилгые декабриин 15-да дүүргэһэн байна. Һүүлэй 2 жэлэй туршада тракторнуудаа эртэ заһажа эхилдэг болоһонһоо хойшо комбайн заһабарилга хойшо татагдангүй дүүргэгдэжэ, олон хүн эндэ сүлөөрдэг болоо. Мүнөө жэлдэшье трактористнар заһагдаһан машинануудаа абажа, малай фермэнүүдтэ гараад, хүдэлжэ байна. Урдань фермэнүүдтэ тодхогдоһон кормозапарнигууд ходо эбдэрдэг байһанаа, мүнөө тракторна бригадын бригадирта даалгагдадаг болоһоор тиимэ ушар гарахаяа болинхой. Механизаторнууд малай ашаг шэмын абтаһанай зэргээр түлөөһэ абадаг. Энэ түрүү аргын һайн байһаниинь илангаяа Хрущевой нэрэмжэтэ колхоздо элеэр харагдана. Хэрбээ түрүүшээр эндэ сүүдхэдээ 450—480 литр һүн һаагдадаг һаа, һара үнгэрөөд байхада сүүдхэдээ 700 литр һүн һаагдадаг болоод байгаа. Мүн «Красный пахарь», «Знамя» колхозуудта иимэ баримта үзэгдэнэ. Зүгөөр һү ехээр һааха талаар бусад хэмжээнүүд абтаашье һаа, тон һайшаалтайнь юуб гэхэдэ, малай ашаг шэмые эрид ехэдхэхэ ябадалда хам оролсохо гэжэ МТС-эй шиидэһэниинь, энэ талаар горьтой юумэ хэһэниинь элитэ.

КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Хандалгада харюу болгон Түнхэнэй МТС-эй механизаторнууд үбэлжэлгын үедэ малай хүшэ тамир, ашаг шэмые буураахагүйн тула оролдоно.

Вл. Наумов.

Сэндэмэ бишыхан куклатаяа
Столой дэргэдэ баясана.
Абынь номууд зурагуудтай,
Абажа захаһаань харана.
Мүнөө Сэндэмэ багадаа —
Мэдэхэгүй байшоо үзэгүүдые.
Хэдэхэн жэлһээ кукладаа
Хөөрэхэл номой удхые.

А. Бадаевай шүлэг,
М. Минеевэй фотоэтюд.

Хүгжэм тухай лекци

Заиграйн аймагай «Улаан Эрхирик» колхоздо һонирхолтой лекци, концерт һаяхан болобо. Гүрэнэй Бурят-Монголой Ленинэй орденто опёро, баледэй театрын дирижер В. В. Маймескул ородой агууехэ композитор Глинкын ажал-ябуулга тухай лекци колхознигуудта уншажа үгөө.

БМАССР-эй арадай артист Б. Балдаков, БМАССР-эй габьяата артист А. Арсаланов, концертмейстер В. Б. Шестакова гэгшэд Глинкын зохёоһон, тэрэшэлэн Бурят-Монголой композиторнуудай зохёоһон дуунуудые дуулаа.

Суглараагшад ехээр һонирхожо, артистнуудта баяр баясхалан хүргөөд, иимэ лекци-концертнүүдые үе үе болоод лэ үнгэргэжэ байхынь гуйба.

Ц. Галсанова мүрысөөндэ түрүүлбэ

Зэдын аймагай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой һаалишад ажахын шэнэ жэлэй гурбан һарада нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо хоёр дахин шахуу ехэ һүн һааба.

Колхозой түрүү һаалишад һайн амжалта туйлана. Һаалишадай хоорондо дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ Ц. Галсанова түрүүлжэ гараба. Энэ һаалишан ажахын жэлэй гурбан һарада үнеэн бүриһөө 344,8 литр һү һаагаа. Мүн һаалишад Д-С. Цыбикова, И. Ванжилова, К. Лубсанова тэгшэд 300 гаран литр һү үнеэн бүриһөө һааһан байха юм.

К. Доржиев.

Залуу һаалишан

Галиин һаалишан боложо фермэдэ ерэхэдэнь март һара гаранхай, үшөө хада уулын, хээрэ талын хүнгэрэг саһан хүсэд соохорлоогүй байгаа. Тиигэжэ сагай эртэ, саһанай ехэ байбашье, фермэдэ малай эдихэ үбһэ тэжээл хомор болоһон тула гүүртын үнеэд үдэшэ үглөөнь эдеэлүүлэгдэһэн болоод лэ үдэрынь ото адуулганда ябадаг байба. Тиимэһээ Галиин тушаажа абаһан үнеэдэй олонхинь хүсэеэ нилээд табиһан, шэмэеэ татажа хожоршоһон байгаа һэн. Зарим үнеэдынь тугалгүйгөөр һаалгадаг байбашье, дэлэнгыень сула нидхэржэ байгаагүй дээрэһээ эбилжэ үгэдэггүй болошоһон байба. Эдэ бүгэдые харахадаа залуу һаалишанай зүрхэ алдамаар, зүгшьегүй һүрхэй бэшэ байгаа.

Тиигэбэшье, Галя ерэһэн үдэрһөө хойшо ажалдаа хэшээлтэй бэрхээр хандажа, гүүртын һаалишадай жэшээгээр ажаллажа оробо. Хорой хашаагаа хододоо сэбэр байлгадаг, мүн малайнгаа байрын хана хаяагай зай забһарые хуу шабажа дулаалдаг байба. Түрүүшээр үнеэдээ һаахадаа гарынь түргөөр шалажа эсэдэг һэн.

— Яахадаа гарни эсэнэ гээшэб, али шаданагүй гүб,—гэжэ һаалишадһаа асуухадань:

— Галя, һаахадаа дан ехээр бү хүсэлэ, яара. Нэгэ жэгдэхэнээр һааха ёһотой. Байн дадажа һурахаш даа. Түрүүшээр тиигэдэг юм,—гэжэ хамта ажалладаг нүхэдынь һанааень заһадаг һэн.

Үнеэдые зүбөөр һаажа, Галиин һураха хэрэгтэнь үнинэй һаалишан Василиса Артемьевна Эпова, мүн колхозой зоотехник Сергей Михайлович Старков ехэ туһалдаг, һайса заажа үгэдэг байгаа юм. Тиигээдшье, Галя басаган хүнэй хэлэхые, заажа үгэхые хүлеэжэ байдаггүй, харин өөрөө һаалишадһаа, зоотехнигһээ мэдэхэгүй, шадахагүй юумэеэ хододоо һуража, мэдэжэ абадаг зантай юм. Илангаяа түрүү һаалишадай дүй дүршэл тухай бэшэһэн элдэб брошюра, журналнуудые уншадаг, газетэнүүд дээрэһээ һаалишадай мүрысөөнэй дүнгүүдые хододоо хаража байдаг юм.

Түрүүшын һарануудта нүхэдһөө гээгдэжэ, бага һү һаахадаа Галя ехэл һанаагаа зобожо, бодолгодо хатадаг, «би һайн һаалишан боложо шадахагүй гээшэ гүб» гэжэ һанадаг байба. Нэгэтэ энэ һанаһанаа гүүртынгээ ахалагша һаалишан Василиса Артемьевнада хэлэхэдэнь:

— Галя, тиигэжэ һанаагаа бү зобо. Иигээд үнеэдшни олоороо түрэжэ захалхань. Мүнөө хожоршоһон үнеэдшни мүртэй һү үгэнэгүй гээшэ. Абаһан уялгаяал дүүргэхээр һү һаахал байхаш,— гэжэ басаганай урма зориг, этигэл найдабари түрүүлэн хэлэбэ.

Үнэхөөрөө Галя басаган түрүүшынгээ жэлдэ хэды хүндэ бэрхэтэй байбашье һаань, үнеэн бүриһөө тугал абажа түлжүүлһэн, ажахын үнгэрэгшэ жэлэй арба һарын турша соо үнеэн бүриһөө 1423 литр һү һаажа, колхозой һаалишадай мүрысөөндэ хоёрдохи һуури эзэлбэ.

Тиигэжэ түрүүшынгээ амжалта хэрэгээр омогорхоһон Галя басаган ажахын шэнэ жэлдэ үнеэн бүриһөө 2000 литр һү һааха уялга абанхай, хүршэ «Пламя» колхозой һаалишан Надежда Борисоватай мүрысөө баталанхай ажаллажа байна.

— Энэ уялгаяа заал һаа дүүргэхэб. Мүнөө жэл малаймнай эдихэ тэжээлшье элбэг. Тиигээдшье түрүүшымни жэл бэшэ ха юм даа. Урданайхида орходоо ажалнайшье ондоохоноор эмхидхэгдэнхэй гээшэ,— гэжэ энеэбхилэн хөөрэнэ.

Мүнөө Галя үнеэдээ бултыень дулаан байра соо уяада байлгажа харууһална, эдеэлүүлнэ. Тиигээд зоотехнигэй өөртэйнь зүбшэжэ табиһан тусхай рационой ёһоор үнеэдээ тус тустань эдеэлүүлдэг юм. Мүнөө үнеэдынь түрэжэ захалаа. Энэ үедэнь Галя үдэр һүнигүй, үргэһэ нойргүй ябажа, үнеэдээ һайнаар түрүүлжэ абахые оролдодог. Үнеэн бүхэнэйнгөө хэдыдэ һаалгахаяа болижо, хэды шэнээн саг соо шэргэжэ түрэһыень хуу тэмдэглэжэ абадаг юм.

Тиигэжэ үнеэдэйнгээ харууһа, эдеэлүүлгые эрид һайжаруулжа, һаалишан Галя үдэртөө үнеэн бүриһөө хахад пүүд хүрэтэр һү һаана. Энэнь нёдондо жэлэй үбэлэйхиһөө 2—3 дахин ехэ болоно. Мүнөө Галиин ажалайнь үдэр иимээр эмхидхэгдэнхэй.

Үглөөнэй 6 часһаа үнгэржэ байхада фонариин гэрэлээр үнеэдээ һаажархёод, зелёнко үбһэн хоёрые холижо үгөөд, байрыень сэбэрлэдэг, тиигээд жабарай һайса буураһан хойно гаргажа уһалдаг. Уһалһанайнгаа һүүлээр дулаан байрадань оруулжа шрот, үбһэ үгэдэг байна. Энээнээ эдиһэнэйнь һүүлээр нэмэри дулаан хуһамаг хорой соо сэбэр агаарта ябуулаад, үдын 2 часһаа 4 час болотор байлгажа асараад, үнеэн бүхэнэй урдахи кормушканууд соо 20—25 килограмм кукурузын силос хэжэ үгэдэг юм. Тиигээд литр һүн бүхэнэйнь түлөө 200—300 грамм концентрат эдюулээд, бүлеэхэн уһа уулгадаг. Энэнь хоёрдохи уһалалгань болоно. Үнеэдэйнгээ газаа ябаха үедэнь хэбтэшыень сэбэрлэжэ, хуурай, зөөлэхэн хохир хюрөөгэй хибэдэһэтэй холижо дэбдидэг. Хоёрдохи һаалгаяа үдэшын 5 час багта эхилдэг юм. Үнеэдээ һаахадаа нэгэл гуримаар ээлжэлүүлэн һаажа һурганхай. Һаахынгаа урда тээ хүнэгтэй бүлеэхэн сэбэр уһа абажа ябаад, тэрээндээ сэбэрхэн бүд норгожо, дэлэнгыень һайса аршадаг, тиигээд нидхэржэ массаж хээд һаадаг юм. Һаажа дүүргэхынгээ урда тээ баһа дахин массаж хэжэ һаахадань эгээн һайхан тоһолиг һүниинь эбилжэ гарадаг. Һаажа дүүргээд, дэлэнгыень хуурай болотор аршажа нидхэржэрхёод, үнеэдтээ һайхан хүхэ овёсой солоомо үбһэнтэй холижо үгэдэг юм. Үнеэд газаа ябахадаа хорой хуһамагууд соогуур адхаатай тэжээлэй дабһа долёодог.

— Үнеэдые үбэлдөө дулаан байра соо уяада байлгажа бэеэнь шэгнүүрэй хэмжээ харалсажа, ами аминдань садатарнь эдеэлүүлхэдэ, хүхэ ногоон үеынхидэ адляар һү үгэхэл байна даа,— гэдэ, һаалишан Галя тон зүбөөр саашань иигэжэ үргэлжэлүүлнэ.— Түрүүшүүлэй дүршэлые шудалха, хараха гээшэ ехэл һайн байна, илангаяа залуу малшадта. Һаяхан би «Улаан-Одон» колхоз экскурсяар ошожо, тэндэхи һаалишадай дүй дүршэлтэй танилсажа, удаан хөөрэлдэбэб. Ажалдаа халажа абамаар олон юумэн тэндэ бии юм.

Тиигэжэ залуухан Галя басаганай ажал хэрэгтээ ханамжатай бэрхээр, шударгыгаар хандахыень харахадаа «Галимнай ошотороо бараг һаалишан болохо даа» гэжэ нютагайнь хүн зон омогорхон магтадаг. Тиимэһээнь колхозой правлени ба партийна организаци Галиие гүүртын ахалагша һаалишанаар томилоо юм. Мүнөө Галиин даажа ажалладаг гүүртын һаалишад малайнгаа үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэжэ, үнеэдһээ һү һаалгые нилээдгүй ехэ болгожо байна.

Галя гансашье һаалишанай мэргэжэл шадабарииe шудалжа байһан бэшэ, харин өөрынгөө эрдэм болбосорол дээшэлүүлхые оролдодог, фермэ дээрэнь эмхидхэгдэһэн гурбан жэлэй зоотехническэ һуралсалда эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байха юм. Мүн фермынгээ агитатораар хүдэлмэрилнэ, сугтаа ажалладаг нүхэдтөө газетэ, журнал уншадаг, мүрысөөнэй ябасые хододоо хөөрэжэ үгэдэг байна.

Эгээл иигэжэ һайн дурадаа һаалишан болохо, бэшэндэ жэшээ харуулһан, Хориин аймагай Маленковой нэрэмжэтэ колхозой һаалишан Галина Машанова ажал хүдэлмэрэеэ омогорхоор адлар солотойгоор ажаллажа байна.

Ц. Дандаров, манай корреспондент.

Америкын засагаархид Венгр[...] спортсменүүдые США-да байл[...] гэһэн һэдэлгэ хэнэ

Венэдэ байдаг Венгриин мисс[...] байшан соо һаяхан пресс-ко[...] ренци болоо. Австриин болон [...] даадын журналистнууд тэрэ[...] хабаадаа. Уһан соо бүмбэгөөр [...] дахадаа бэрхэ гэжэ суурхаһан В[...] риин спортсменүүд Ласло Ени [...] лон Дьердь Карпати гэгшэд т[...] үгэ хэлээ.

Мельбурндэ олимпийскэ на[...] нуудай дүүрэхэдэ, Л. Ени Д. К[...] пати хоёр Венгриин бусад спорт[...] нүүдтэй хамта США мордоһон б[...] гаа.

США-да байхадаа, ходо ганс[...] данги, хэндэшье хэрэггүйбди г[...] Венгриин спортсменүүд тоол[...] һэн гэжэ Карпати мэдүүлбэ. Тии[...] һээ Карпати Ени хоёр нютагаа [...] саха гэжэ шиидэбэ. Тиигээд В[...] риин посольствотой тэдэнэр теле[...] ноор хөөрэлдэбэд.

Нэгэ гостиницада ошожо, В[...] риин посольствын түлөөлэгшэ[...] уулзахатаймнай сасуу, Амери[...] нюуса полициин зургаан хүйхэр[...] тэрэ дороо бидэниие тойрожо [...] товалаад, Вашингтоной полице[...] участогуудай нэгэндэ абааша[...] хиба.

Мүшхэһэнэйнгөө һүүлээр, б[...] ниие тэрэ һүниндөө гостиница[...] най һөөргэнь асараад, хатуу ха[...] табяа. Үглөө үглөөгүүрнь бидэ[...] баһа полицида абаашаба. Нюта[...] бусаха хүсэлэнтэйбди гэжэ мэд[...] хэдэмнай, билет болон хэрэгтэй [...] кументнүүдые үгэхэеэ арсаһан [...] на. Гэбэшье, Венгриин посольст[...] түлөөлэгшэд оролсожо, Амери[...] засагаархид һүүлэй һүүлдэ б[...] ниие Вена эльгээхэ баатай боло[...] байгаа. Тиихэдээ ямаршье д[...] ментнүүдые үгэнгүйгөөр маана[...] самолёдто һуулгаад, хэрэгтэй б[...] хо бүхы документнүүдтнай [...] эльгээгдэнхэй, таанадай нюта[...] бусаха тухай Австрида ба[...] Венгриин миссидэ дуулгагда[...] гэжэ бидэндэ хэлэбэ. Франкф[...] на-Майне городто ерэхэдэмнай, [...] руун Германиин засагаархид [...] кументнүүд үгы байбат гэжэ ша[...] дурдаад, бидэниие һөөргэнь С[...] эльгээхэ гэһэн һэдэлгэ хэбэ. Фе[...] лиин 4-дэ Вена ерэхэдээ, Амери[...] засагаархид бидэниие мэхэ[...] байба гэжэ мэдэбэбди. Бидэ[...] нютагаа бусахань гэжэ Венэдэ [...] даг Венгриин миссидэ бэшэ, ха[...] Венын полицида дуулгаһан ба[...] тэдэнь бидэниие «Австрида орохо[...] хэтэй» гэһэн документгүй ба[...] гээд тэрэ дороо тушаажархиба.

Венын главна полицейскэ упр[...] ленидэ хонон үнжэн байгаад, В[...] риин мисситэй арай гэжэ уулза[...] полициин гарһаа мултарһандаа [...] һаяар гэртээ бусажа, түрэлхид[...] нүхэдтэеэ уулзахамнай гэжэ ба[...] лажа байнхайбди.

(ТАСС)

Англи ракетнэ снарядууд[...] табиха „платформо" болгогдохонь

Һаяхан английска кабинедэй [...] седани боложо, США ошожо [...] һэн тухайгаа Оборонын мин[...] Сэндис элидхэл хээ гэжэ Англ[...] газетэнүүд мэдээсэнэ. Хэл[...] нэй ёһоор, Англи США-һаа з[...] шэглүүлэгдэдэг ракетнэ снаряд[...] ха болобо гэжэ газетэнүүд иланг[...] онсолон тэмдэглэнэ. «Иимэ сн[...] дуудые Англи худалдан абаха [...] али тусхай зүбшөөлөөр эдэ сн[...] дууд Англида бүтээгдэдэг боло[...] гэжэ «Дейли телеграф энд мор[...] пост» газетэ мэдээсэнэ.

Мүнөө Англида США-гэй [...] аэродром бии юм. Тэдэнэр бү[...] залан шэглүүлэгдэдэг снаряду[...] база болгогдохо ёһотой [...] «Ньюс кроникл» газетэ мэдээсэ[...]

Англиин Оборонын министр[...] США-да ошожо, хэлсээ хэһэнэй [...] лээр, атомна дайнда бүри эрш[...] тэйгээр бэлэдхэл хэгдэдэг болох[...] гэжэ газетэнүүдэй мэдээсэлһээ [...] рагдана.

(ТАСС)

Мадридта забастовко болоно

ПАРИЖ, февралиин 8. (ТАСС). Юумэнэй улам бүри үнэтэй боло[...] байһан ушарые буруушаан Мад[...] дай хүн зон хоёрдохи үдэрөө [...] родой транспортаар ябанагүй г[...] Испаниһаа мэдээсэгдэнэ. Үсэгэ[...] рэйхидэл адли мүнөөдэршье тр[...] вайнууд, автобусууд болон метро[...] поезднууд хооһоор шахуу ябаа.

Студентнүүдэй үймөөнэй дах[...] болоо һаань, тэрэниие дарахын [...] лада Мадридай бүхы полици[...] нөөдэр бэлэн болгогдобо. Үсэгэ[...] Мадридта полици болон сту[...] нүүдэй хоорондо тулалдаан бо[...] мын түдэнүүдтэ болон үйлсэ[...] уулзуурнуудые оборо будтай п[...] циинхидые нуулгаһан сэргэй м[...] машинанууд бэлэн зогсожо бай[...]

Редакторай орлог[...] О. ГОМБОЕВ[...]

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора— 32-74, отв. секретаря —27-37, отделов: партийной жизни, сельского хозяйства—47-59, пропаганды и переводов—35-14, культуры и быта, промышленности—34-05, местной информации и писем—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров —16.

Н 00346. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 760